

Saunavaara Emmi

Sukupuoliroolien ja sukupuolistereotyyppien rakentuminen kuudesluokkalaisten tulevaisuuskuvin

Pro gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Luokanopettajakoulutus
2018

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Sukupuoliroolien ja sukupuolistereotyyppien rakentuminen kuudesluokkalaisten tulevaisuuskuvin (Emmi Saunavaara)

Pro gradu -tutkielma, 67 sivua, 5 liitesivua

Huhtikuu 2018

Tutkimus käsittelee kuudesluokkalaisten tulevaisuuskuvin kautta rakentuvia sukupuolirooleja ja sukupuolistereotyyppien rakentumista. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millä tavoin tulevaisuuskuvat mukailevat perinteisiä sukupuolirooleja ja -stereotyyppien rakentumista sekä miten näitä perinteisiä stereotyyppisiä rooleja rikotaan. Oppilaiden tulevaisuuskuvin pohjalta tulkitaan, mitä sukupuoli merkitsee, millaisia velvoitteita ja oikeuksia se tuo sekä millaisia arkisia tapoja sukupuolesta seuraa. Tulevaisuuskuvin pohjalta tutkimuksessa tulkitaan myös sukupuolten tasa-arvon tilaa yhteiskunnallisissa konteksteissa. Tutkimuksen tavoitteena on päivittää tietoa siitä, miten sukupuoli ja sen stereotyyppiset roolit vaikuttavat nykypäivän lasten ajatteluun ja valintoihin.

Tämä tutkimus on laadullinen tapaustutkimus abduktiivisella sisällönanalyysillä. Tutkimuksessa esille tulevat sukupuolistereotyyppien rakentumista, sukupuoliroolit sekä jaot feminiinisiin ja maskuliinisiin ominaisuuksiin nousevat aikaisempien tutkimusten pohjalta. Tässä työssä sukupuoli nähdään kulttuuriin sidonnaisena ja sukupuolisosialisaation kautta tuotettuna ilmiönä. Tutkimusaineistona käytetään kuudesluokkalaisten tekemiä kirjoitelmia omista tulevaisuuskuvistaan (n=28). Tutkimuskysymyksinä esitetään: 1) Miten perinteiset sukupuoliroolit ja -stereotyyppien rakentumista näkyvät oppilaiden tulevaisuuskuvin? 2) Rikotaanko perinteisiä sukupuolirooleja ja -stereotyyppien rakentumista oppilaiden tulevaisuuskuvin, ja jos rikotaan, niin millä tavoilla?

Tämän tutkielman perusteella oppilaiden tulevaisuuskuvin kuvaama arki näyttää kenttänä, jossa perinteiset sukupuoliroolit ja -stereotyyppien rakentumista osittain yhä vallitsevat. Tutkimuksessa niin ammatit, harrastukset ja vapaa-aika sekä perheiden sisäiset käytännöt sisälsivät paljon perinteisiin ja stereotyyppisiin sukupuolirooleihin sidoksissa olevia käsityksiä. Tulevaisuuskuvin tosin myös rikottiin perinteisiä sukupuolten rooleja ja niissä oli viitteitä sukupuolten tasa-arvoistumisesta. Kirjoitelmista voidaan siis nähdä tasapainoilua perinteisten näkemysten ja tasa-arvoisten käsitysten välillä.

Avainsanat: sosiaalisuus, sukupuoli, sukupuolirooli, sukupuolisensitiivisyys, sukupuolistereotyyppien rakentumista, tapaustutkimus, tasa-arvo

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Teoreettinen viitekehys	8
2.1	Sosiaalisesti rakentuva sukupuoli	8
2.1.1	<i>Sukupuoliroolit</i>	11
2.1.2	<i>Sukupuolistereotypiat</i>	13
2.1.3	<i>Sukupuolten hierarkisuus ja heteronormatiivisuus</i>	15
2.1.4	<i>Sukupuoliroolien ja -stereotyyppien merkitys tulevaisuuskuvien rakentamisessa</i>	16
2.2	Sukupuolten välinen segregatio	18
2.2.1	<i>Harrastusten ja työmarkkinoiden eriytyminen</i>	19
2.2.2	<i>Perheiden sisäiset sukupuolittavat työnjaot</i>	21
2.3	Pyrkimys sukupuolten tasa-arvoon yhteiskunnassa	24
2.4	Sukupuolisensitiivisyys kasvatuksessa	26
3	Tutkimuksen metodologia ja toteutus	28
3.1	Laadullinen tapaustutkimus	28
3.2	Tutkimuskysymykset ja aineiston keruu	30
3.3	Abduktiivinen sisällönanalyysi	31
4	Sukupuoliroolien ja -stereotyyppien rakentuminen oppilaiden tulevaisuuskuvissa	36
4.1	Harrastukset	36
4.2	Ammatti	39
4.3	Kotityöt	42
4.4	Perhe	45
5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	47
6	Pohdinta	50
	Lähteet	55

1 Johdanto

Tutkin pro gradussani sukupuoliroolien ja sukupuolistereotyyppien rakentumista kuudesluokkalaisten tulevaisuuskuvin. Perinteisinä pidettyjä sukupuolirooleja ja -stereotyyppioita tutkiesani kiinnitän myös huomiota siihen, rikotaanko niitä tulevaisuuskuvin joillakin tavoilla. Tutkimuksessani huomio kiinnittyy sosialisoin myötä muodostuneisiin sukupuolittuneisiin prosesseihin ja käytänteisiin, joiden kautta naisten ja miesten toimijuus elämänsä myötä rakentuu. Tutkimuskysymyksinä esitän: ”**Miten perinteiset sukupuoliroolit ja -stereotyyppiat näkyvät oppilaiden tulevaisuuskuvin?**” sekä ”**Rikotaanko perinteisiä sukupuolirooleja ja -stereotyyppioita oppilaiden tulevaisuuskuvin, ja jos rikotaan, niin millä tavoilla?**”

Pro gradussani pyrin siis avaamaan kuudennen luokan oppilaiden käsityksiä sukupuolten eri rooleista ja tehtävistä heidän tulevaisuuskuviensa kautta. Tässä tutkimuksessa oppilaat ovat muodostaneet tulevaisuuskuviensa kirjoitelmien avulla. Oppilaiden tekemien kirjoitelmien perusteella tulkiten heidän näkemyksiään vanhemmuudesta, ansiotyöstä sekä palkattomista kodin töistä ja vapaa-ajan vietosta sukupuolen näkökulmasta. Pyrin tulkitsemaan oppilaiden kirjoitelmista, mitä sukupuoli merkitsee, millaisia velvoitteita ja oikeuksia se tuo ja millaisia arki-tapoja sukupuolesta seuraa. Oppilaiden kirjoitelmista nousseita sukupuoliin sidoksissa olevia käsityksiä sekä toimintatapoja olen pyrkinyt vertaamaan yhteiskunnassamme perinteisinä pidettyihin sukupuolirooleihin, -stereotyyppioihin ja yleensäkin käsityksiin feminiinisyydestä ja maskuliinisuudesta.

Pyysin oppilaita kirjoittamaan minulle siitä, minkälaisena he näkevät oman aikuisuutensa ja tulevaisuutensa. Tulevaisuuskuviensa kautta voidaan tulkita, millaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin yksilö on soisaalistunut. Uskonkin, että vastaajien kirjoitelmat kuvaavat ilmiötä, jotka ovat lähellä vastaajien jokapäiväistä arkea. Tulevaisuutta kuvaillessa vastaajat siis rakentavat kuvaa siitä, millainen heidän tietonsa ja tulkintansa ympäröivästä maailmasta on. Tästä syystä halusin lähteä tutkimaan sukupuoliroolien rakentumista tulevaisuuskuviensa kautta. Tulevaisuuskuviensa avulla minun on mahdollisuus tehdä johtopäätöksiä siitä, millaiseen yhteiskuntaan oppilaat ovat soisaalistuneet ja millaista tulevaisuutta he lähtevät rakentamaan sukupuolen näkökulmasta.

Tutkimukseni on laadullinen tapaustutkimus ja aineiston analyysi toteutettiin abduktiivisella sisällönanalyysillä. Aineiston analyysin ja tulkinnan apuna käytin pääosin suomalaista tutkimuskirjallisuutta, joka käsittelee sukupuolta ja sen stereotyyppisiä rooleja. Koska sukupuoli-

roolit ovat sosiaalisia ja kulttuuriin sidoksissa olevia konstruktioita näen, että pääpaino suomalaisen tutkimuskirjallisuuteen on perusteltua. Outi Ylitapio-Mäntylän tutkimukset ja artikkelit (2009; 2012) painottuvat varhaiskasvatuksen puolelle, mutta niissä kiinnitetään huomiota samoihin asioihin, joita käsittelen tutkimuksessani eli sosialisointin myötä muodostuneeseen ja uusintuvaan sukupuolittavaan yhteiskuntaan, jonka vaikutukset näkyvät muun muassa segregoituneissa työmarkkinoissa. Anneli Miettisen (2008) kirjoittamaa tutkimusta ”*Kotityöt, sukupuoli ja tasa-arvo*” olen hyödyntänyt niin teoreettisessa viitekehyksessä kuin analyysin teossa. Lisäksi olen käyttänyt tutkimuksessani apuna Leena Teräksen (2005) artikkeleita tasa-arvoisen kasvatuksen ja koulutuksen oppaista, jotka ovat mukana WomenIT-hankkeessa. Hannele Vilkan (2010) teos ”*Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen*” on ollut suuri tuki läpi tutkimukseni ja sen avulla olen pyrkinyt avaamaan näkökulmia sosiaaliseen sukupuolikäsitykseen ja stereotyyppisiin sukupuolirooleihin. Lisäksi haluan nostaa esille Jonna Hulkkon (2017) tuoreen pro gradu -tutkielman oppilaiden sukupuolirooleista ja -stereotyyppioista, johon tutustumalla olen löytänyt paljon omaankin tutkimukseeni soveltuvaa lähdekirjallisuutta.

Tutkimuksessani ylitän sukupuolen biologisen määrittelyn ja näen sukupuolen ennen kaikkea kulttuuriin sidonnaisena ja sukupuolisosialisoinnin kautta tuotettuna ilmiönä, joka luo sukupuolille erilaisia stereotyyppisiä rooleja asettaen näin sukupuolet eriarvoiseen asemaan. Tutkimuksessani ymmärrys kiinnittyy feministisiin käsitteellisyksiin sukupuolesta sosiaalisesti ja kulttuurisesti muotoutuneena, mieheyttä ja naiseutta ohjaavana käsitteenä. Feministisen tutkimuksen näkökulmasta sukupuoli järjestää miesten ja naisten välisiä suhteita ja usein mies ja mies- tapaiset asiat määritetään hierarkkisesti naista ylemmäs. (Kolehmainen & Aalto 2004, 13.) Tutkimukseni näkökulmasta ihmiset tekevät omaa sukupuoltaan ja pitävät yllä sukupuolijärjestystä sukupuolistuneilla prosesseilla, mutta näitä sukupuolten välisiä suhteita on mahdollista omalla käytöksellään ja valinnoillaan myös purkaa (kts. Julkunen 2010, 15–21). Näkökulmani sukupuoleen on sosiaalinen ja näen, että sukupuoli muuttuu merkitykseltään läpi elämän.

Pidän tutkimustani ajankohtaisena ja tärkeänä, koska yhteiskunnassamme sukupuoli määrittää monia asioita tyttöjen ja poikien kasvatuksesta naisten ja miesten ammatteihin. Sukupuoli vaikuttaa elämässämme moniin valintoihin ja työnjakoihin. Sukupuoleen sidoksissa olevat määrittelyt, mallit ja käsitykset luodaan jo varhaislapsuudessa. Ajatukset naisten ja miesten eroista elävät arjen eri tilanteissa. Sukupuolen kautta tuotetaan oletuksia siitä, minkälainen naisen tai miehen tulisi olla. Kulttuurillemme ominaiset sukupuoliroolit ja sukupuolistereotyyppiset ajattelun- ja toimintatavat ilmenevät monin eri tavoin elämämme eri vaiheissa. Toisaalta ihmisen toimintaympäristö on vuosikymmenten aikana muuttunut varsin paljon ja uskon muutoksen

kiihtyvän koko ajan. Yhteiskunnan muutokset ja kulttuurin tarjoamien traditioiden ja toimintamallien kyseenalaistaminen vievät meitä koko ajan kohti tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa. Esimerkiksi valtakunnallisen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet velvoittavat kasvattajia sukupuolisensitiiviseen kasvatukseen (kts. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 27). Tästä syystä näen tärkeäksi päivittää tutkimustietoa sukupuolen vaikutuksista nuoriin ja ennen kaikkea tarkastella sitä, onko sukupuolirooleilla ja -stereotyyppioilla yhtä suuri vaikutus nuorten tulevaisuuskuviin ja tulevaisuuden suunnitelmiin kuin aikaisemmin, vai onko näissä kuvauksissa jo viitteitä sukupuolten tasa-arvoistumisesta.

Nuorten ja lasten tulevaisuuskuvioiden tutkiminen on paikallaan, sillä ne vaikuttavat esimerkiksi siihen, minkälaiseksi nuorten tulevaisuus alkaa muodostua. Nuoret voidaan nähdä sosiaalisena ryhmänä, joka reagoi ympäröivään todellisuuteen ja kykenee vaikuttamaan sen tulevaisuuden suuntautumiseen. Näin ollen myös tulevaisuuden yhteiskunnallinen tila ja rakenne ovat nuorten vaikutuksen alaisena. Toivon tutkimukseni tuovan esille päivitettyä tietoa siitä, miten stereotyyppiset sukupuoliroolit ja mallit sukupuolesta vaikuttavat nykypäivän lapsiin ja heidän tulevaisuuden valintoihin ja toimintaan.

Itsekin ammattikasvattajana haluan sivuta myös kasvatuskäsitteitä osana tutkimustani. Stereotyyppisten mallien tiedostaminen auttaa kasvatustieteilijöitä tunnistamaan näitä malleja myös omassa toiminnassaan. Kasvatustehtävää toteuttavilla opettajilla on vahva vaikutus oppilaisiinsa. Mahdollisimman varhain aloitettu tasa-arvoinen ja sukupuolisensitiivinen työ heijastuu tulevaisuuden työelämään, kun lakataan ajattelemasta tiettyjen töiden olevan naisille sopivia ja tiettyjen miehille sopivia. Näin mahdollistetaan tasa-arvoisemman yhteiskunnan syntyminen. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 284.) Avoimen ja hyväksyvän kasvuympäristön avulla lapsen on helpompi ilmaista ja rakentaa sukupuoltaan kokemallaan tavalla ja tehdä valintoja ja päätöksiä todellisten kiinnostuksen kohteidensa mukaan (Huuska & Karvinen 2012, 36). Kasvatustyötä tekevissä instituutioissa tulisikin pohtia, millaisia yhteiskunnallisia käytäntöjä niissä ja niiden toiminnassa ilmenee. Näkemykseni mukaan jokainen lapsi tulee hyväksyä omana itsenään ja häntä tulee kannustaa ja tukea kohti omia tavoitteitaan ja mielenkiinnonkohteitaan. Pro gradullani haluan puhua sukupuolten tasa-arvon puolesta ja painottaa jokaisen lapsen kohtaamista ensisijaisesti persoonana eikä sukupuolensa edustajana. Jotta sukupuolten tasa-arvon puolesta voidaan tehdä työtä, on sukupuoliroolit ja -stereotyyppit ensin tiedostettava ja nostettava suurennuslasin alle ja siihen tällä tutkimuksella pyritään.

Teoreettisessa viitekehyksessä avaan sosiaalisen sukupuolen käsitettä, johon sukupuoliroolit ja -stereotypiat olennaisena osana kuuluvat sekä sukupuolten välistä segregaatiota niin ansio-työssä ja harrastuksissa kuin kodin sisälläkin. Lisäksi sukupuolten tasa-arvo sekä sukupuoli-sensitiivinen kasvatus näkyvät teoriaosiossa. Kolmannessa luvussa esittelen tutkimuskysymykset sekä tutkimuksen metodologiaan ja toteutukseen linkittyvät ratkaisut, kun taas neljännessä luvussa eli työn tulososassa avaan ja tulkitsen oppilaiden tulevaisuuskuvista löytyneitä perinteisiä sukupuolirooleja ja -stereotypioita sekä sitä, millä tavoin niitä rikotaan. Tämän tulososan olen jakanut neljään osaan: harrastukset, ammatti, kotityöt ja perhe. Viidennessä luvussa pohdin tutkimukseni luotettavuutta ja eettisyyttä. Viimeisessä luvussa kokoan tutkimusprosessini yhteen kerraten tutkimukseni tavoitteet, tiivistäen tutkimustulokset sekä pohdin tutkimukseni onnistumista, merkitystä sekä mahdollista aihetta jatkotutkimukselle.

2 Teoreettinen viitekehys

Sukupuoli on yksi monista luokituksista, joiden avulla luokittelemme toisia ja yritämme saada maailmaa loogisemmaksi. Sukupuolen avulla arvioimme ja jopa arvotamme toisia ihmisiä sekä suuntaamme yhteiskunnallisia ratkaisuja ja päätöksentekoa. Länsimaissa on tapana jakaa henkilöt kahteen sukupuoliluokkaan: naisiin ja miehiin. Kuitenkin hyvin harva ihminen edustaa yksiselitteisesti feminiinistä naista tai maskuliinista miestä. (Vilkkä 2010, 17, 25.) Venholan (2001) sanojen mukaan on suorastaan hämmästyttävää, että edes löytyy ihmisiä, joiden sukupuolen ilmaisu ja kokemus omasta sukupuolesta on kaikilta osa-alueilta niin sanotun perinteisen miehen tai naisen ominaisuuksien mukainen (Venhola 2001).

Sukupuoli on monimuotoinen ja sillä on erilaisia ilmenemismuotoja. Sukupuolten eroja ja samankaltaisuuksia käsittelevä keskustelu sai uusia ulottuvuuksia 1940-luvulla, kun Simone de Beauvoir alkoi tarkastella sukupuolta enemmän sosiaalisena kuin biologisena ilmiönä. Sukupuoliseksi tulemisessa kulttuurin sisäisillä sosiaalisilla rakenteilla onkin valtava merkitys. Perheillä, varhaiskasvatuksella, koululla, koulutuksella ja työelämällä on valtaa kasvattaa ihminen rooliltaan mieheksi tai naiseksi. (Vilkkä 2010, 18–19.) Tutkimukseni näkökulmasta kulttuuri ja yhteiskunta muovaavat hyvin pitkälti sukupuolisuutta ja sukupuolelle sopivaa käyttäytymistä, joten keskityn teoriaosuudessa avaamaan sukupuolen sosiaalista ulottuvuutta, sen luomia sukupuolirooleja ja -stereotypioita, sukupuolten välistä segregaatiota sekä sukupuolten välisen tasa-arvon tärkeyttä.

2.1 Sosiaalisesti rakentuva sukupuoli

Nykytutkimuksen valossa voidaan todeta, että sukupuolella on sekä biologinen että sosiaalinen ulottuvuus. Nämä sukupuolen ulottuvuudet eivät muodosta keskenään minkäänlaista arvojärjestystä. Sukupuolen biologinen perusta korostuu silloin, kun tarkastelemme sitä lääketieteen tai biologisen tutkimuksen näkökulmasta, jolloin ollaan kiinnostuneita sukupuolen biologisista piirteistä kuten kromosomien, anatomian ja hormonien välisistä eroista. Sukupuolen biologisten erojen kautta tehty jako miehiin ja naisiin on sosiaalisesti rakentunut, mikä näkyy esimerkiksi yhteiskunnan sukupuolirooleina. Tällöin puhutaan yksilön sosiaalisesta sukupuolesta. Sillä tarkoitetaan kulttuuriin sidoksissa olevia kulttuurisia ja sosiaalisia käyttäytymiseen ja sukupuolen esille tuomiseen liittyviä ominaisuuksia. Sosiaalinen sukupuoli ilmenee sukupuolirooleina, niiden esittämisenä ja sukupuoli-identiteettinä. Materiaali oman sukupuolen tekemiselle muotoutuu vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Yksilö itse antaa merkityksen

vuorovaikutuksessa muodostuneille sukupuolittuneille asioille eli luo oman sukupuolensa loppujen lopuksi itse. (Vilka 2010, 18–21.)

Yleisesti voidaan katsoa, että sosiaaliseen sukupuoleen kuuluvat esimerkiksi opitut sukupuoli-erot eli ominaisuudet, jotka liitetään jompaankumpaan sukupuoleen. Tällaisia ominaisuuksia ovat esimerkiksi pukeutuminen, elekieli ja tavat, jotka kulttuurisesti yhdistetään joko naiseuteen tai mieheyteen. Nämä asiat vaihtelevat kulttuurista riippuen. (Sipilä 1998, 29–30.) Sosiaalinen sukupuoli kuvaa tapaa, jolla teemme sukupuolemme sellaiseksi kuin se näyttää itselle ja muille. Lisäksi sosiaaliseen sukupuoleen vaikuttaa myös oma tapamme olla ja toimia sukupuolisena eli esimerkiksi se, kuinka kirjaimellisesti suhtaudumme kulttuurin sisäisiin sukupuolen mukaisiin käyttäytymissääntöihin ja sukupuolen mukaiseen tapakasvatukseen. Sosiaalinen sukupuoli on siis monella tapaa myös kulttuurissa sopiva tapa toimia ja olla. Kulttuurillisesti luvalliset ja hyväksytyt mahdollisuudet vaikuttavat tapamme omaksua sukupuolirooleja ja niihin yhdistettyjä ominaisuuksia. (Vilka 2010, 19.) Tämän näkemyksen mukaan sukupuolta siis rakennetaan, toisinnetaan ja vahvistetaan yhteiskunnan ja yhteisöjen käytännöillä (Ylitapio-Mäntylä 2009, 71). Miehisuus ja naisellisuus nähdään kulttuurisesti luotuina käsityksinä, joita voidaan hyödyntää sukupuolta esittäessä (Ylitapio-Mäntylä 2012b, 24). Sukupuolen esittäminen on siis tiivis osa kaikkea inhimillistä vuorovaikutusta, emmekä usein ole siitä edes tietoisia (Juvonen 2016, 46).

Judith Butlerin (1999; 2006) mukaan sukupuoleessa on kyse käytännöistä ja niiden esittämisestä. Sukupuolta tuotetaan toistamalla tiettyjä, kulttuurisesti sukupuolittuneita tekoja, eleitä, asentoja ja puhetapoja. Niinpä sukupuoli on arkinen prosessi, jossa erilaiset ruumiilliset eleet ja tyylit muodostavat illuusion yhtenäisestä sukupuolittuneesta subjektista. Butler näkee, että sukupuoli ei olekaan biologisesti vaan kulttuurisesti vääjäämätön. Sosiaalisesti sukupuoleksi tuleminen ei siis tapahdu vapaasta tahdosta, vaan tapojen, rajausten ja vapauksien ohjaamana. (Butler, 1999, 21–22.) Butlerin tavoin ymmärrän sukupuolen olevan arjen sosiaalisissa käytänteissä tuotettua esitystä eli performatiivista. Toistamalla esimerkiksi tietynlaisia eleitä, ilmeitä ja pukeutumisvalintoja luodaan kuvaa tietynlaisesta sukupuolesta. Tutkimukseni sosiaaliseen sukupuolikäsitteeseen liittyykin ajatus sukupuolen performatiivisuudesta. Näen, että kulttuuri ja yhteiskunta muovaavat hyvin pitkälti sukupuolelle sopivaa käyttäytymistä, jota esitetään, vahvistetaan ja tuotetaan erilaisin teoin, toiminnoin ja puhetavoin. Sukupuolta ei siis ajatella itsenäisenä ja objektiivisena oliona, vaan nähdään että se tuotetaan performatiivisesti. (Butler 2006, 229, 234.)

Sosiaalisen sukupuolikäsityksen mukaan ajatellaan, että aikuiset ja lapset ovat jo pienestä pitäen taitavia poimimaan kulttuurissa vallitsevia käsityksiä siitä, minkälainen on oikeanlainen tyttö/poika ja nainen/mies. He myös usein pyrkivät käyttäytymään omalle sukupuolelleen sopivalla tavalla. (Lehtimäki & Suonranta 2005, 198.) Tämä sukupuolisosialisaation myötä lapsi oppii nämä eri sukupuoliryhmiin liitetyt ominaisuudet ja toimintatavat, jotka alkavat muokata hänen ajatteluaan ja toimintaansa (Lahelma 1987, 29). Sosialisatio itsessään on prosessi, jossa yksilö kasvatetaan yhteiskunnassa vallalla oleviin normeihin. Sosialisatio alkaa syntymästä ja kestää läpi elämän. Sen kautta yksilö oppii, mitkä asiat yhteisössä katsotaan hyväksyttäviksi ja mitkä asiat nähdään normaalista poikkeavina. Vanhemmat, perhe, vertaisryhmät, tiedotusvälineet ja opettajat ovat sosialisatian ja oppimisen tärkeimpiä välittäjiä. Yksinkertaistettuna sosialisatian tehtävänä on kehittää yksilöstä yhteiskuntakelpoinen. (Horelli & Saari 2002, 52–53.)

Sukupuolisosialisaation myötä lapsi oppii naisellisen ja miehisen käyttäytymisen malleja eli sukupuolirooleja. Sen kautta yksilölle kehittyy ymmärrys siitä, minkälaisia miehet ja naiset “yleensä” ovat ja miten heidän tulisi käyttäytyä täyttääkseen “oikeanlaiset” mieheyden ja naisuuden kriteerit. (Horelli & Saari 2002, 52–54.) Vanhemmilla, vertaisryhmillä, tiedotusvälineillä ja opettajilla on suuri vaikutus tässä sukupuolirooleihin sosiaalistumisessa. Lapsella on tarve samaistua ja näin ollen hän alkaa omaksua itselleen tärkeiden ihmisten käyttäytymismalleja, arvoja ja asenteita. (Määttä & Turunen 1991, 21.) Nämä opitut tiedot, taidot ja asenteet muokkaavat hänen ajatteluaan ja valintojaan (Lahelma, 1987, 29). Usein aikuiset vahvistavat lapsen biologiselle sukupuolelle sopivaa käytöstä kehumalla ja kannustamalla, siksi lapsi myös haluaa jatkaa tätä hyväksi havaitsemaansa toimintaa. Vastakkaiseen sukupuoleen sosiaalistumista taas saatetaan rajoittaa muun muassa huomiotta jättämisellä tai jopa torumisella. Lähipiirin antamat myönteiset ja kielteiset signaalit ovat usein tiedostamattomia. Siitä huolimatta ne ohjaavat lasta oman biologisen sukupuolensa mukaiseen käytökseen. (Takala 1974, 59, 64.)

Jotta yksilö sosiaalistuu yhteiskuntaan, odotetaan häneltä yhteiskunnan sukupuoliroolien ja sukupuolijärjestelmän omaksumista (Horelli & Saari 2002, 52–54). Sukupuolisosialisaation myötä lapsi tulee osaksi syvempää kulttuurista rakennetta, jota kutsutaan sukupuolijärjestelmäksi. Se määrittää esimerkiksi montako sukupuolta on olemassa ja minkälaiset niiden väliset suhteet ovat. (Huuska & Karvinen 2012, 37.) Sukupuolijärjestelmä pitää sisällään myös niin sanotun sukupuolisopimuksen, jonka kautta naisille ja miehille jaetaan tietoisesti ja tiedostamatta eri vastualueet, velvoitteet, työt ja arvot (Teräs 2005, 61).

Loppujen lopuksi sukupuoleen sosiaalistamisessa on pitkälti kyse siitä, kuinka sallivassa ympäristössä ja yhteisössä lapsi saa kasvaa ja kuinka paljon lapselle annetaan mahdollisuuksia kokeilla sukupuolten rajoja ja mahdollisuuksia ilman, että aikuinen arvottaa tai määrää ne ennalta. On kuitenkin valitettavaa, että sukupuoliroolit ja -stereotypiat ovat yhä edelleen tiukassa, niiltä on vaikea välttyä ja ne vaikuttavat yksilön jokapäiväiseen elämään. Yksilön lähipiirin on tulvillaan ihannoituja kuvauksia miesten ja naisten sekä tyttöjen ja poikien välisistä suhteista. Näistä opitaan, miten naisen ja miehen tulee käyttäytyä ja mikä on millekin sukupuoliryhmälle sopivaa tai epäsopivaa. (kts. Ylitapio-Mäntylä 2012c.) Yhteisöt, jossa yksilöt elävät voidaan nähdä erilaisten rooliasemien järjestäjiksi, joka saa yksilöt sosialisatiion myötä suorittamaan erilaisia rooleja. Yksilöt siis erikoistuvat erilaisiin tehtäviin ja jokaista roolia varten on erilaisia käyttäytymismalleja, joihin uuden sukupolven jäsenet sosiaalistetaan. (Takala 1974, 56.)

2.1.1 Sukupuoliroolit

Sosiaalisesta sukupuolesta ja sukupuolisosialisatiosta puhuttaessa nousevat esille myös sukupuoliroolin ja sukupuolistereotypian käsitteet. Sukupuoliroolien muodostumiseen vaikuttavat oleellisesti kulttuuri ja ympäröivä yhteiskunta, jossa sukupuolet elävät. Sukupuoliroolit ovat kaavamaisia, opittuja käsityksiä naisista ja miehistä, tytöistä ja pojista. (Ylitapio-Mäntylä 2012b, 23.) Koska yhteiskunta ja kulttuuri määrittävät kullekin sukupuolelle soveliaan käyttäytymisen, eivät sukupuoliroolit ole yksilön ominaisuuksia, vaan käyttäytymistä, jossa koitetaan täyttää yhteisön oletukset. Yhteisö asettaa oletuksiensa perusteella sukupuolirooleille tietyt normit, joiden mukaan ihmisen oletetaan käyttäytyvän. (Horelli & Saari 2002, 52–53.) Huttusen (1990, 2–10) mukaan sukupuoliroolien mukaiset odotukset näkyvät usein muun muassa yksilön käyttäytymisessä, pukeutumisessa ja persoonallisuudessa. Sukupuoliroolit eivät ole ajasta ja paikasta riippumattomia, vaan ne muuttuvat ajan ja kulttuurin myötä. Myös muotivirtauksilla, ympäristön paineilla sekä yksilön ominaisuuksilla kuten iällä on vaikutusta sukupuolirooleihin. (Keskinen & Hoperauho-Saajala 1994, 17–18.)

Sukupuolirooleja lähellä oleva käsite on sukupuolitapaisuus. Se tarkoittaa sitä, että naisilla ja miehillä nähdään olevan tapana tehdä erilaisia asioita. Naistapaista on esimerkiksi jäädä hoitamaan lapsia kotiin, kun taas miestapaista on korjata autoa. Jokisen (2005) mukaan tavat kuvaavat sosiaalista todellisuutta, jatkuvuutta ja ennustettavuutta ihmisten ja rakenteiden vuorovaikutuksessa. Ne houkuttelevat yksilöä erilaisiin toimiin ja valintoihin. Ne ilmenevät yksilön käyttäytymisessä, mutta eivät kerro ihmisen todellisista ominaisuuksista. (Husso 2016, 77.)

Moir, Mattila ja Jessel (1991, 88–89) esittävät kuitenkin vastaväitteen sukupuolten erilaisuuden sosiaalisesti opitulle ulottuvuudelle. He väittävät sukupuolten erot vahvasti biologiaan perustuviksi tekijöiksi. Miehillä ja naisilla biologisrakenteelliset erot sukuelinten lisäksi näkyvätkin esimerkiksi aivojen rakenteessa, aistijärjestelmässä ja hormonitoiminnassa (Määttä & Turunen 1991, 66). Tästä syystä esimerkiksi miesten aggressiivisuus ja mekaaninen lahjakkuus voitaisiin nähdä johtuvan siitä, että heillä testosteronitaso on korkeampi kuin naisilla (Moir, Mattila & Jessel 1991, 88–89). Sipilä (1998) taas väittää, että sukupuolten väliset ruumiilliset erot ovat sosiaalisen kehityksen ja inhimillisten valintojen tuloksia. Esimerkiksi jos miehen spatiaaliset kyvyt ovat keskimäärin paremmat kuin naisen, ne ovat sitä siksi, että sukupolvien ajan miessukupuolen edustajilta on odotettu sellaisten tehtävien suorittamista, jotka ovat harjoittaneet tätä kykyä. Sipilän (1998, 143) mukaan on todennäköistä, että sukupuolien väliset erot tasoittuvat, kun työtehtävät jakautuvat yhteiskunnassa tasaisesti. Määttä ja Turunen (1991, 65) katsovatkin, että sukupuolirooleihin oppimisessa sosiaalisella kanssakäymisellä on paljon merkittävämpi vaikutus kuin biologialla ja he korostavat, ettei biologisrakenteellisten erojen olemassaolosta ja niiden merkityksestä olla tutkijoidenkaan keskuudessa yksimielisiä. Heidän lisäksi myös Huuska (2011, 224) painottaa, että vaikka geneilla on oma osansa sukupuoleen kasvamisessa, suurin vaikutus sukupuoliroolien oppimisessa on ympäristöllä ja varhaisella vuorovaikutuksella.

Sukupuoliroolien päätyyppejä voidaan ajatella olevan kaksi – feminiininen ja maskuliininen. Feminiinisyydellä tarkoitetaan naisellisuutta ja maskuliinisuudella miehisyyttä. Näihin rooleihin liittyy erilaisia odotuksia ja ne voidaan ajatella pitävän sisällään spesifimpiä rooleja. Näitä rooleja voivat olla esimerkiksi äiti, sisar, vaimo tai aviomies, isä ja elättäjä. (Huttunen 1990, 9–10.) Perinteisesti nähdään, että feminiinisyteen kuuluvat hoivaaminen, auttavaisuus ja heikkous, kun taas maskuliinisia ominaisuuksia ovat tekninen osaaminen, vahvuus ja rohkeus (Ylitalpio-Mäntylä 2012b, 24). Nainen tai mies voi todentaa sukupuoltaan korostamalla esimerkiksi ulkonäköään yhteiskunnassamme vallitsevilla mielikuvilla feminiinisydestä ja maskuliinisuudesta (Teräs 2005, 63). Maskuliinisuus ja feminiinisyys nähdään siis toistensa vastakohtiksi. Kuitenkin niiden sisällöt voivat varioida paljonkin riippuen siitä, mistä kulttuurista on kysymys. Sukupuolien määrittely on siis riippuvainen ajasta ja paikasta, joten se mitä on liitetty maskuliiniseksi tai feminiiniseksi on vaihdellut ajan saatossa. Yksi juurtuneimmista näkemyksistä on ajatus kahdesta toisilleen vastakkaisista sukupuolista. Tähän näkemykseen liittyy maskuliini-

suuden ja maskuliinisten ominaisuuksien arvottaminen feminiinisyyttä korkeammalle. (Lahelma 1995, 51.) Modernimman näkemyksen mukaan sukupuoli nähdään kaksijakoisuuden sijaan enemmänkin asteittaisena (Huuska & Karvinen 2012, 46).

Feminiinisen ja maskuliinisen käyttäytymisen malleja saadaan siis muun muassa mallioppimalla, sukupuolisosialisaatiossa sekä yksilöllisen sisäistämisen kautta. Vanhemmat, perhe, vertaisryhmät, tiedotusvälineet ja opettajat ovat sosialisaation ja oppimisen tärkeimpiä välittäjiä. Sukupuoliroolit ovat varsin pysyviä, sillä ne ovat läsnä kaikkialla yhteiskunnassa. Niiden noudattamisesta palkitaan sosiaalisesti, joten tyypillisesti ne omaksutaan varhain. (Juvonen, 2016, 44–45.) Biologisen sukupuolen mukaiset roolikäsitykset, niiden mukaiset työnjaot ja käsitykset miesten ja naisten välisistä eroista muodostuvat jo lapsuudessa. Aikaisempien tutkimusten perusteella jo aivan pienillä lapsilla on käsitys niin sanotuista miesten ja naisten töistä. Naiset nähdään jo varhain kodin arjesta huolehtijoina ja kasvattajina, kun taas miesten vastualueen ajatellaan olevan ennemminkin kodin ulkopuolella työelämässä. Sukupuolen mukaiseen töiden jakoon lapsia ohjataan niin tietoisesti kuin tiedostamattakin. (Leinonen 2005, 12.)

Lapsille annetaan malli esimerkiksi tytöistä, jotka hoivaavat nukkea ja pojista, jotka leikkivät autoilla. Aikuistumisen myötä lapsuuden leikeistä tulee todellisuutta esimerkiksi segregoituneiden työmarkkinoiden muodossa. Sukupuoliroolit siis määrittävät rajoja sovelialle ja sopimattomalle sekä näin uusintavat perinteisiä miesten ja naisten rooleja. (Horelli & Saari 2002, 52–53.) Sukupuolirooli toimii sosiaalisena erottelijana, joka iskostuu mieliimme jo lapsina. Naisiin ja miehiin liitetyt kulttuuriset ja sosiaaliset odotukset kulkevat sukupolvesta toiseen luonnollisena pidettynä järjestelmänä. (Allard, Cooper, Hildebrand & Wealands 1995, 23–24.) Sukupuolittuneella ajattelutavalla on vaikutusta erinäisiin valintoihin yksilön elämän aikana harrastuksesta, opintoihin ja sitä myötä ammattiin (Ylitapio-Mäntylä 2012b, 23).

2.1.2 Sukupuolistereotyyppit

Sukupuolirooleihin liitetään lähes aina stereotyyppioita eli kulttuuriin iskostuneita, usein tiedostamattomia itsestäänselvyksiä ja yksinkertaistettuja oletuksia ja odotuksia naisten ja miesten luonteenpiirteistä sekä osaamis- ja vastuualueista yhteiskunnassa. Ne ovat kaavamaisia uskomuksia siitä, minkälaisia miehet ja naiset yleensä ovat ja miten eri sukupuolten tulisi käyttäytyä. Ne siis luokittelevat ja yleistävät sukupuolten välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä. (Horelli & Saari 2002, 53–54.) Prosessina sukupuolistereotyyppittely on ihmisten sosiaalistamista ajattelemaan ja käyttäytymään tavalla, joka nähdään olevan sopusoinnussa oman biologisen sukupuolen

kanssa. Molemmilla sukupuolilla nähdään siis olevan omat tehtävänsä ja toimenkuvansa, jotka eivät toiselle sukupuolelle kuulu. (Michel 1986, 11.) Sukupuolistereotyytiat tekevät yleistyksiä esimerkiksi eri sukupuolille ominaisista taidoista ja ominaisuuksista. Tämä voi vaikuttaa radikaalisti yksilön tekemiin valintoihin elämänsä aikana, kuten harrastuksiin, opintoihin, ammattiin, parisuhteeseen ja perhe-elämään. Sukupuolistereotyytiat ovat siis ongelma, sillä ne kaventavat, suuntaavat ja rajaavat yksilön taitoja, potentiaalia ja kiinnostuksen kohteita. (Ylitapio-Mäntylä 2012b, 23.)

Stereotyypioiden avulla on voitu kautta historian säädellä naisten ja miesten erilaisia rooleja. Stereotyypioihin nojautuen on katsottu tiettyjen roolien ja töiden soveltuvan paremmin naisille ja toisten taas miehille. (Anundi 2005, 140.) Sukupuolistereotyypioilla myös esitetään kuulumista jompaankumpaan sukupuoleen. Nainen voi todistella naisuuttaan esimerkiksi korostamalla ulkonäköään feminiinisyyteen liitetyillä sukupuolistereotyypioilla. (Teräs 2005, 63.) Tätä sukupuolitettua maailmaa ja sukupuolistereotyypioita luodaan, ylläpidetään ja uusinnetaan kaikilla sosiokulttuurisilla tavoilla päiväkodeista työelämään saakka. Ne ilmaisevat yksilöiden välille sosiaalisesti luotuja määrittäviä ja käsityksiä. Niiden avulla pyritään pitämään yllä selkeitä ja jäykkiä rajoja eri ryhmien välillä. Kuten sukupuoliroolit, stereotyypiatkin ovat kulttuurisia, suhteellisia ja ne muuttuvat ajan saatossa. Niiden muutos on kuitenkin hyvin hidasta. (Vilkkä 2010, 112.)

Lapset alkavat muodostaa käsitystään omasta sukupuolesta ja seksuaalisuudesta sen avulla, mitä välineitä ympäröivä maailma siihen antaa. Stereotyypiat ovat muodostuneet ilmiöiden tyyppisimmistä piirteistä, joten myös omaa sukupuolta jäsenetään aina suhteessa feminiiniseen ja maskuliiniseen. (Vilkkä 2010, 111.) Lapset alkavat omaksua sukupuolistereotyypioita socialisaation kautta jo hyvin varhain. Kahden vuoden iässä lapsi alkaa tulla tietoiseksi sukupuolestaan ja pystyy nimetä itsensä ja toiset tytöiksi tai pojiksi. Kolmesta kuuteen ikävuoteen mennessä lapset ovat hyvin orientoituneita sukupuolistereotyypioiden olemassaoloon ja pitävät niitä tosina. (Golombok & Fivush 1994, 27.) Stereotyypioiden mukaista vertailua tekevät kuitenkin kaiken ikäiset. Nuoruudessa itsensä vertaaminen stereotyypioihin kuitenkin korostuu, koska silloin nuoren kehossa tapahtuu merkittäviä muutoksia ja muodostetaan omaa sukupuoli- ja seksuaali-identiteettiä. (Vilkkä 2010, 111.) Opituilla näkemyksillä saattaa olla suuriakin vaikutuksia myöhemmässä elämänvaiheessa. Sukupuolistereotyytiat siis rajaavat valinnan mahdollisuuksiamme monilla elämän osa-alueilla.

Sukupuolistereotyytiat ovat ongelmallisia siksi, että ne eriarvoistavat ihmisiä. On epäoikeudenmukaista, mikäli toinen ihminen nähdään vähempiarvoisena vain sukupuolensa vuoksi. Stereotyytiat kaventavat yksilön potentiaalia, kykyjä ja kiinnostuksen kohteita sekä suuntaavat ja rajaavat vahvasti niitä toiminnan kenttiä, joita yksilö näkee itselleen edes mahdollisina. Sukupuolten elämänpiirien erillään pitämisellä aiheutetaan tarpeettomasti yksilöille sopeutumiso ongelmia yksilön pyrkiessä täyttämään biologisen sukupuolensa määräämää roolia. (Teräs 2005, 64.)

2.1.3 Sukupuolten hierarkkisuus ja heteronormatiivisuus

Stereotyyppisiin sukupuoli- ja seksuaalimalleihin kätkeytyvät myös sukupuolten hierarkkiset asenteet ja tavat (Vilkkä 2010, 133). Sukupuolten valtarakenne kuvaa hierarkkisuutta ja sen myötä epätasa-arvoa. Henkelin (2010, 21–23) mukaan tämä arvoasteikollisuus perustuu kolmeen seikkaan, jotka ovat sukupuolten eriyttäminen, mies normina ja heteronormatiivisuus. Sukupuolen eriyttämisellä Henkel (2010) viittaa sukupuolten kahtiajakoon ja erilaisten ominaisuuksien jakamiseen ja luokitteluun näihin kahteen puoliskoon. Yhteiskunnassamme on määriteltävissä sukupuolijärjestelmä, jonka peruselementteinä on sukupuolten kahtiajako erillisiin ja toisistaan poikkeaviin ryhmiin sekä näiden ryhmien välinen hierarkkinen suhde. Tässä hierarkiassa mies asetetaan normiksi, jolloin maskuliiniseen elämänpiiriin kuuluvat asiat ovat yhteiskunnassamme arvostettuja ja tavoittelemisen arvoisia. Naisten toiminta-alueet ja työt sekä feminiinisyyteen liitetyt piirteet taas ovat vähemmän arvostettuja, ja nähdään ikään kuin luontevana, että niistä pyritään pois kohti maskuliinista elämänpiiriä. Sukupuolten eriarvoisuus aiheuttaa sen, että tytön on hyväksytympää omaksua piirteitä ja käyttäytymisen malleja, jotka voidaan katsoa kuuluviksi miesten elämänpiiriin. (Teräs 2005, 60–61.) Sukupuolten välinen hierarkkia taas tekee karhunpalveluksen miehille ja pojille rajaamalla heille hyväksytyt, maskuliinisena pidetyt olemisen hyvin kapeaksi sallien naisille enemmän liikkumatilaa ja mahdollisuuksia ylittää sukupuolten rajoja (Henkel, 2010, 21).

Heteronormatiivisuus taas tarkoittaa instituutioita, ymmärtämisen rakenteita ja käytäntöjä, jotka saavat heteroseksuaalisuuden näyttämään johdonmukaiselta ja yhtenäiseltä, itsestään selvältä ja jopa etuoikeutetulta (Jokinen 2005, 140). Heteronormatiivisuus on hetero-oletus, joka kohdistuu länsimaisessa yhteiskunnassa sen kaikkiin jäseniin. Heteroseksuaalisuus nähdään siis normina ja sen ulkopuolelle katsotaan jäävän poikkeavien seksuaalisuuksien lisäksi sukupuolet,

jotka eivät sovi heteromiehen ja heteronaisen malliin. Käsitettä voidaan käyttää siis kuvaamaan sekä sukupuoleen, että seksuaalisuuteen liittyviä odotuksia. (Rossi, 2003, 120.)

Normaalina pidetään, että biologinen sukupuoli suuntaa heteroseksuaaliseen suhteeseen. Tytöt pitävät pojista ja pojat tytöistä. Mies ja nainen muodostavat parisuhteen ja he avioituvat sekä jatkavat sukua. Tämän näkemyksen mukaan sukupuolten tulee elää heteroseksuaalisessa suhteessa täydentäen toisiaan. Heteronormin mukaan biologisesti ja psyykkisesti erilaisten kuuluu tuntee vetoa toiseen, vastakkaiseen sukupuoleen. (Julkunen 2010, 18.) Normaalin seksuaalisuuden eli heteroseksuaalisuuden lähtökohtana nähdään syntymässä saatu biologinen, fysiologinen ja anatominen ruumis. Vastakkaisten sukupuolten välinen suhde nähdään normaalina ja terveenä seksuaalisuutena. Se nähdään synnynnäisenä ominaisuutena, sillä suurin osa väestöstä on suuntautumiseltaan heteroseksuaaleja, vaikka eivät välttämättä halustaan. Vilkka (2010) erottaakin seksuaalisen halun ja seksuaalisen toiminnan toisistaan. Seksuaalinen halu ei vielä kerro siitä, miten ihminen toimii seksuaalisesti. Toiminnasta ei välttämättä paljastu ihmisen seksuaalinen halu eli se, mikä tuottaa mielihyvää, iloa ja tyydytystä. (Vilkka 2010, 50–51.)

2.1.4 Sukupuoliroolien ja -stereotyyppien merkitys tulevaisuuskuvien rakentamisessa

Rubin (2002a, 904–905) määrittelee tulevaisuuskuvan henkilön tulevaisuutta koskevaksi näkemykseksi. Tulevaisuuskuva muodostuu nykyhetkeä ja mennyttä koskevasta ymmärryksestä, tiedoista ja tulkinnoista, havainnoista, uskomuksista, arvoista ja toiveista. Tulevaisuuskuvat ovat vaikuttamassa valintoihin ja päätöksiin niin yksilön kuin yhteiskunnan tasolla, tietoisesti ja tiedostamattomasti. Odotukset, toiveet ja käsitykset ovat mukana muodostamassa tulevaisuuskuvia. Tulevaisuuden odotuksiin, toiveisiin ja käsityksiin vaikuttavat yksilön omien mielitymysten lisäksi myös yhteiskunta ja kulttuuri. Ihminen tekee siis tulevaisuutta koskevat päätöksensä ja valintansa menneen tietämyksen sekä odotettavissa olevien seurausten perusteella. Yksilön tulevaisuuskuvien sävy vaikuttaa päätösten ja valintojen sisältöön ja tässä hetkessä tehtävät päätökset vaikuttavat toteutuvan tulevaisuuden laatuun. (Rubin 2002a, 904–905.) Tulevaisuuskuvat muokkaavat siis tulevaisuuteen liittyvää toimintaamme, valintojamme ja käyttäytymistämme.

Bellin (1997, 81) mukaan tulevaisuuskuvien tutkimus kuuluu tärkeällä ja olennaisella tavalla tulevaisuustutkimuksen aihepiiriin. Tulevaisuudentutkijan pyrkimys on selvittää nykyhetkessä olevia käsityksiä tulevaisuudesta, jotta niistä voidaan tehdä johtopäätöksiä, miten ne saattavat vaikuttaa toteutuvaan tulevaisuuteen. Tulevaisuudentutkimuksen empiirinen havainnoinnin

kohde on nykyhetki, jonka perusteella pyritään saavuttamaan mahdollisimman laaja-alainen ymmärrys. (Rubin 1995, 6.) Päämääränä tutkijan näkökulmasta on pyrkimys sellaisiin toimiin, joiden avulla tulevaisuus toteuttaisi meidän arvokkaina pitamiämme päämääriä tai välttäisi meidän epätoivottavina pitamiämme uhkia (Niiniluoto 2002, 9). Voi siis ajatella, että tulevaisuuskuvien tutkiminen on tärkeää niin yksilön kuin yhteiskunnankin kannalta.

Rubin (2002, 793) näkee, että tulevaisuuskuvia tutkimalla voidaan tarkastella, millaisten näkemysten pohjalta ihmiset tekevät tulevaisuuttaan koskevia valintoja ja päätöksiä. Tulevaisuuskuvien rakentaminen muodostuu omaksutusta sosiokulttuurisesta tietämyksestä sekä yleisesti hyväksytyinä nähdystä toimintatavoista sekä yksilön omasta tulkinnasta ja kokemuksista. Tulevaisuuskuvia tutkimalla voimme päätellä, miten ihmiset mahdollisesti tulevat käyttäytymään tulevaisuudessa. Tulevaisuuskuvien analyysissä on pohjimmiltaan kyse psykologisten, poliittisten, taloudellisten ja kulttuurillisten tekijöiden määrittämisestä tietynä ajankohtana ja tietyssä kulttuurissa ja kontekstissa. Näiden tekijöiden pohjalta on mahdollista selittää esimerkiksi sitä, miksi toiset tulevaisuuskuvat ovat suositumpia kuin toiset. (Rubin 2002, 793.) Tulevaisuuskuvat ovat osa yksilön maailmankuvaa ja ne rakentuvat suurelta osin sosialisoinnin kautta. Tulevaisuuskuvien muodostumisessa ei siis ole kyse sattumanvaraisista tapahtumista, vaan keskeistä on yksilön ja ympäristön välinen vuoropuhelu. (Helve 1997, 141.)

Kulttuurin sosiaalinen ulottuvuus määrittyy pitkälti yksilön antamien merkitysten ja tulkinnan kautta. Nämä merkitykset perustuvat yhteiskunnassa jaettuun kokemukseen, arvoihin ja traditioihin. Tämä taas muodostaa yksilön tekemien valintojen perustan. Yksilön ajatellaan ja odotetaan toimivan niiden odotusten ja sen tietämyksen pohjalta, jonka jokainen omaksuu sosiaalisessa kanssakäymisessä sosialisoinnin kautta. (Rubin 2002, 791.) Tässä tutkimuksessa keskitytään tulevaisuuskuvien tarkasteluun sukupuoliroolien ja -stereotyyppien kautta, jotka myös rakentuvat sosialisoinnin myötä. Sukupuolten välille syntyviä eroja ei tällaisessa tulevaisuuskuvien tarkastelutavassa kytkeä biologiseen erilaisuuteen, vaan ne ymmärretään kulttuurisesti jaettujen tehtävien tuottamiksi sukupuolittuneiksi rooleiksi. (Juvonen 2016, 44–45.)

Pesosen (1997) mukaan yksilö määrittelee omaa olemistaan ja kokemuksiaan sukupuolesta käsin. Oma sukupuoli ja sen myötä sukupuolinormit vaikuttavat siihen, kuinka näemme ympäröivän maailman. (Pesonen 1997, 39, 44.) Nykyhetkessä elävät sukupuoliroolit ja -stereotyyppit vaikuttavat jokaisen ihmisen tulevaisuuden odotuksiin ja haaveisiin. Ne vaikuttavat siihen, millaisia havaintoja teemme menneestä, miten arvioimme niitä ja kuinka kytkemme nämä kokemukset ja tulkinnat tulevaisuuden rakentamiseen. Sukupuolen ja seksuaalisuuden peilaaminen

stereotypioita vasten vaikuttaa siihen, miten näemme tulevaisuutemme. Kapeasti tulkiten voisi ajatella, että stereotyyppiset ajatusmallit määräävät ja säätelevät sitä, mitä voimme haluta, millaisia voimme olla ja miten voimme elää oman kulttuurimme sisällä. (Vilkkä 2010, 112–113.)

2.2 Sukupuolten välinen segregatio

Vuosisatojen saatossa sukupuolten välille on kehittynyt työnjakoon ja sukupuoleen liittyviä sopimuksia, jotka määrittelevät vielä nykyäänkin sukupuolten välisiä suhteita (Anttila 2012, 294). Tämä sukupuolisopimus tuottaa normeja ja sääntöjä koskien miesten ja naisten pakkoja, tehtäviä ja ominaisuuksia yhteiskunnassa (Hirdman 1991, 190–191). Sopimuksen käsite ei tarkoita vain tilanteista sopimista, vaan myös vakiintuneita, mahdollisesti erheellisesti luonnollisena pidettyjä toimintatapoja (Anttila 2012, 294). Sukupuoliroolien mukaiset käyttäytymistäipumukset (doksat) näkyvät arjessa mies- ja naistapaisina pidetyissä toimintatavoissa, kuten erilaisten työnjakojen sukupuolittuneisuudessa (Jokinen 2005, 47). Keskeisiä keskustelun aiheita tällä saralla ovat olleet sukupuolten roolit ansiotyön ja kotityön välillä sekä sukupuolten eriarvoinen palkkataso. Tämä keskustelu on käynnissä yhä edelleen. Tulokulma aiheeseen on aina painotunut siihen, että nainen on luonnostaan kodin ylläpitäjä, äiti ja vaimo, kun taas mies rakentaa yhteiskuntaa. (Vilkkä 2010, 45.)

Rooliteorioiden avulla onkin mahdollista sekä tarkastella sukupuolten välisiä työnjaollisia suhteita että esittää niiden muuttumista. Tässä korostuu erityisesti sosiaalistumisen ja kasvatuksen merkitys. (Juvonen 2016, 44.) Perinteisesti sukupuoliroolit näkyvät kotitöihin osallistumisessa, harrastuksissa ja muissa mielenkiinnonkohteissa sekä ammatinvalinnoissa. Esimerkiksi Miettisen (2008, 29) tekemässä tutkimuksessa naisten ja miesten osallistumisesta kotitöiden tekoon todetaan, että kotitöihin osallistumista ohjaavat ne mallit ja roolit, joihin sosiaalistutaan. Perinteisesti sukupuolirooleihin suhtautuvat henkilöt pitävät kotitöitä enemmän naiselle kuuluvana ja ansiotyötä miehille kuuluvana ja heijastavat tätä myös omassa käyttäytymisessään. Vastavasti vähemmän traditionaalisesti ajattelevat suovat miehelle ja naiselle myös ei-sukupuolityypillisiä rooleja. (Miettinen 2008, 29.)

Sukupuoli rakentuu ihmisten välisessä arkisessa kanssakäymisessä ja samalla myös jatkuvassa vuorovaikutuksessa yhteiskunnallisten rakenteiden ja arkielämän välillä. Arkinen toiminta voidaan ymmärtää sukupuolen tekemisenä. Toiminta muovautuu sen mukaan, miten oma sukupuoli ymmärretään ja mitä pidetään hyväksyttävänä sille sukupuoliryhmälle, johon koetaan

kuuluvansa. Vaikka käsitys omasta sukupuolesta on useimmille ihmisille biologisesta variaatiosta huolimatta selvä, siihen liittyvät odotukset, säännöt, velvoitteet ja oikeudet voivat olla paitsi toisiaan tukevia myös usein keskenään ristiriitaisia. (Lammi-Taskula & Salmi 2016, 161.) Siksi jatkossakin on tärkeää kysyä, millaisia sukupuolitettuja merkityksiä ruumiilliset erityispiirteet saavat tietyissä yhteiskunnallisissa konteksteissa – myös siinä, missä tällä hetkellä eletään. Toisaalta jatkuvasti muuttuva yhteiskunnallinen tilanne ja sitä muovaavat diskurssit asettavat sukupuolikäsityksille uusia haasteita. Näin ollen jatkossakin tarvitaan uudenlaisia kysymyksiä sukupuolista ja niiden rooleista. (Juvonen 2016, 53.)

2.2.1 Harrastusten ja työmarkkinoiden eriytyminen

Tilastot osoittavat, että naiset ja miehet toimivat eri aloilla ja eri ammateissa sekä opiskelevat eri aloille. Lisäksi naisten ja miesten välillä on huomattava palkkaero. Tätä työmarkkinoiden eriytymistä kutsutaan sukupuolen mukaiseksi segregatioksi eli eriytymiseksi. Suomessa tämä segregatio on kuudenneksi jyrkintä EU-maissa. (Mikkela, 2013, 73; Korvajärvi 2016, 143.) Vielä vuonna 2010 naiset ja miehet näyttävät tekevän sellaisia koulutus ja työelämävalintoja, jotka uusintavat tätä segregatiota (Korvajärvi 2016, 147). Vaikka naisten määrä ansiotyössä onkin kasvanut viimeisen 30 vuoden aikana, hakeutuvat naiset suurimmaksi osaksi hoito- ja kasvatustehtävien pariin kuten terveydenhuollon aloille, sosiaalialalle ja opetustyöhön. Miesten määrä on saman ajanjakson kuluessa kasvanut kaupallisella alalla sekä toimisto ja teknisissä töissä. (Korvajärvi 2016, 185.) Sukupuolten välinen segregatio alkaakin näkyä jo varhain tyttöjen ja poikien välisenä erotteluna harrastuksissa.

Valtaosa ihmisistä harrastaa jotakin ja monien suosituimpien lajien harrastaminen jakautuu yhä sukupuolen mukaan. Esimerkiksi jääkiekko ja jalkapallo ovat poika- ja miesvaltaisia lajeja, kun taas tanssissa ja ratsastuksessa on enemmän harrastajina tyttöjä ja naisia. Tilanteeseen on syynä syvälle kulttuuriin iskostuneet käsitykset siitä, millaiset harrastukset nähdään feminiinisinä ja mitkä maskuliinisina. (Vihavainen & Vasantalo 2016.) Myös lastenpsykiatri Jari Sinkkonen kertoo haastattelussaan, että harrastukset jaottuvat usein feminiinisiin ja maskuliinisiin. Sinkkonen mukaan pojilla on vähemmän valinnanvaraa ja enemmän paineita harrastuksia ajatellen. Vielä nykyäänkin saatetaan pitää ”omituisena” mikäli poika harrastaa esimerkiksi tanssia tai viulunsoittoa. On yhteiskunnallisesti suotavampaa, jos tyttö pelaa jalkapallo kuin jos poika tanssii balettia. (Krautsuk 2015.)

Nuorisotutkija Päivi Bergin mukaan vanhemmat vaikuttavat paljon siihen, mitä lapsi tulee harrastamaan, joten vanhempien sukupuolittuneet käsitykset vaikuttavat heidän lastensa käsityksiin siitä, minkä he uskovat olevan tytöille ja pojille mahdollista. Esimerkiksi urheilu nähdään usein miehisenä kenttänä, eikä tytöiltä odoteta samanlaisia suorituksia kuin pojilta. Tällä voi olla vaikutusta naisten käsitykseen esimerkiksi omasta fyysisestä kyvykkyydestään. Jokaisella tulisi olla mahdollisuus toteuttaa itseään ja tehdä sitä, mistä on kiinnostunut. Harrastusten sukupuolittuminen on ongelma silloin kun stereotyyppiset käsitykset rajoittavat valintoja. (Vihaainen & Vasantalo 2016.)

Sukupuolittuneet käsitykset ja ajattelutavat näkyvät harrastusten lisäksi aikuistumisen myötä aikaisemmin mainituissa segregoituneissa työmarkkinoissa. Horisontaalinen segregatio ilmaisee miesten ja naisten sijoittumista eri ammatteihin. Tähän vaikuttavat käsitykset erillisistä miesten ja naisten ammateista. Vertikaalinen segregatio sen sijaan ilmaisee ammattien hierarkkisten asemien, urakehityksen ja palkkauksen eroja. (Heiskanen, Korvajärvi & Rantalaiho 2008, 111–113, 131.) Perinteiset miesten alat, kuten tekniset ammatit katsotaan hierarkiassa ylemmiksi kuin naisten alat, kuten ihmisiin kohdistuvat ammatit (Korvajärvi 2003, 177–179). Naisvaltaisina aloina voidaan pitää sosiaalipalveluita, terveyspalveluita, majoitus- ja ravitsemistoimintaa, koulutusta sekä rahoitus- ja vakuutuspalveluita. Naisvaltaiset alat siis sisältävät palvelua, hoitamista ja kasvattamista. Miesvaltaisia aloja ovat tietoliikenne, tekniset ja liike-elämän palvelut, maa-, riista-, metsä- ja kalatalous, teollisuus, kuljetus sekä rakentaminen. Miesvaltaiset alat käsittävät esineiden valmistusta, käsittelyä ja siirtelyä. (Heiskanen ym. 2008, 112.)

Segregaation lieventämisessä keskeisenä tavoitteena on se, että naisille ja miehille luodaan yhtäläiset mahdollisuudet toteuttaa itseään työelämässä ja yhteiskunnassa sekä varmistaa samantyyppiset mahdollisuudet näiden tavoitteiden saavuttamiseen. Sukupuolten työnjaon purkamisen odotetaan vaikuttavan niin naisten kuin miestenkin parempaan työllisyyteen, sukupuoliseroginaation poistamiseen sekä palkkatasa-arvon etenemiseen. Tasa-arvoa ja segregaaation lieventämistä on myös kritisoitu. Kritiikin mukaan segregatio ei itsessään ole ongelma, vaan sen seuraukset eli naisvaltaisten alojen matalampi palkkaus ja heikommat työehdot. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2017.)

Yhteiskunnallinen elämä jakautuu kahtia julkiseen ja yksityiseen alueeseen. Stereotyyppisesti ajateltuna miehen tehtävä on kantaa vastuu yhteiskunnan tuotannollisesta (produktiivisesta) toi-

minnasta, kun taas naisille kuuluu yksityisen alueen reproduktiivinen toiminta eli synnyttäminen ja hoivaaminen. Julkisen alueen työtä arvostetaan palkallisesti, mutta reproduktiivinen työ on palkatonta. (Juutilainen 2003, 51.) Yhteiskunnallisen kehityksen myötä naisten yksityiseen alueeseen rajoittunut kotityö, varsinkin niin kutsutuissa hyvinvointivaltioissa, on laajentunut kollektiiviseksi huolenpitotyöksi (Simonen 1986; Tedre 1999, 23–24). Naisten työ julkisella alueella sijoittuu kuitenkin edelleen hierarkiassa tuotannollisen miestyön alapuolelle, minkä vuoksi naisten edustamat alat ovat miesten edustamia aloja matalammin palkattuja (Hirdman 1990, 78). Naisvaltaisten alojen, kuten hoivaan ja kasvatukseen liittyvien alojen huono palkkaa juontaa juurensa Johanna Annolankin (2011) mukaan historiasta, jolloin hoiva- ja kasvatustyön on mielletty naisen kutsumustyöksi, jolloin siitä ei ole aikalaisten mukaan tarvinnut maksaa kovin suurta palkkaa.

Segregaatiassa on kuitenkin tapahtunut viime vuosikymmeninä muutoksia – naiset ovat alkaneet kouluttautua niin kutsuttuihin perinteisiin miesten ammatteihin kuten lääkäreiksi ja juristeiksi. Toisaalta miesten siirtyminen naisvaltaisille aloille on ollut hyvin vähäistä. (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos 2017.) Tätä ilmiötä voidaan selittää sukupuolten välisellä hierarkialla. Maskuliinisina pidettyihin asioihin pyrkiminen on hyväksyttävää, koska hierarkiassa ylöspäin nousemista katsotaan hyvällä, mutta jos mies tekee jotakin feminiinistä, katsotaan, että hän laskeutuu hierarkiassa alaspäin ”naisen tasolle”. (Henkel 2010, 11.) Kaiken kaikkiaan sukupuolten suhteen työelämässä on tapahtunut kuitenkin enemmän muutoksia kuin kotia ja perhettä ajatellen, jossa muutos on hitaampaa (Puustinen, Ruoho & Mäkelä 2006, 15).

2.2.2 Perheiden sisäiset sukupuolittavat työnjaot

Yhteiskunta siis asettaa yksilölle erilaisia odotuksia harrastuneisuuden ja työelämän suhteen sukupuolen perusteella, mutta kuinka sukupuoli näyttäytyy perheiden sisäisissä käytännöissä? Kohdistaaako yhteiskunta erilaisia vaatimuksia perheen perustamisesta, vanhemmuudesta tai kotitöistä miehille ja naisille? Sukupuolittunut ajattelu näkyy selkeästi siinä, millaisina toimijoina äidit ja isät nähdään ja mihin heidän ajatellaan luonnostaan kykenevän. Koska suurin osa naisiksi luokitelluista ihmisistä kykenee synnyttämään, ajatellaan heidän luonnostaan olevan parempia hoitajia kuin isien. Äitien siis ajatellaan kantavan päävastuun lastenhoidosta ja isyys määritellään näin ollen toissijaiseksi vanhemmuudeksi. (Lammi-Taskula & Salmi 2016, 165.) Äitiyden ihanteiksi voidaan nähdä äitiyden ymmärtäminen kutsumuksena ja naisen tärkeim-

pänä tehtävänä, naisen moraalinen ylemmyys mieheen nähden, äitiyden toteuttaminen heteroseksuaalisessa parisuhteessa ja avioliitossa, jossa isän rooli nähdään perheen elättäjänä ja auktoriteettina (Nätkin 2003, 17–18).

Myös lapsen saannin tarve vaikuttaa olevan sukupuolittunutta ja naisten on tutkittu kaipaavan lasta hyvin kokonaisvaltaisesti usein jo omasta lapsuudestaan tai nuoruudestaan saakka (Cousineau & Domar 2007). Aikaisempien tutkimusten mukaan on saatu viitteitä siitä, että miehet eivät omakohtaisesti haaveile perheen perustamisesta ja lasten saannista yhtä paljon kuin naiset (Sevon & Huttunen 2004). Naiset sen sijaan kokevatkin usein äitiyden yhdeksi elämän tavoitelluimmaksi asiaksi ja kertovat haaveilleensa lasten saannista jo nuoresta saakka. On myös tutkittu, että naiset kokevat olevansa valmiita lasten saantiin miehiä aikaisemmin. (Rotkirch, Basten, Väisänen & Jokela 2011.) Äidiksi tulon ihanneikä onkin hieman isäksi tulon ihanneikää pienempi. Äidiksi halutaan 26 – 28 vuoden iässä, kun isäksi halutaan 28 – 33 vuotiaana (Rotkirch, Tammissalo, Miettinen & Berg 2017, 51).

Naisten rooli on perheissä usein näkyvämpi, miehen ollessa pääroolissa työelämässä. Monien äitien kokema uupumus ja isien kokema ulkopuolisuus vanhemmuudessa ovat tämän ilmiön haittavaikutuksia. (Rönkä, Malinen, Sevón, Kinnunen, Poikonen & Lämsä 2009, 282–283.) Yhteiskunnassamme isyyteen kohdistuvat paineet ovat usein lempeämpiä verrattaessa niitä äitiyden paineisiin (Jallinoja 2006, 154). Mikkosen (2005) mukaan miesten epätasa-arvoa vanhempana voidaan verrata naisten epätasa-arvoon työelämässä. Tämä näkyy esimerkiksi neuvolakäynneissä, jotka koetaan koskettavan vain äitiä ja vauvaa isän jäädessä ulkopuolelle. (Mikkonen 2005, 74–76.)

Pääkkönen ja Hanifi (2011, 7) puolestaan argumentoivat, että isyys ja lasten hoito on ehkä se yksityinen elämänpiirialue, jossa sukupuolten välinen työnjako on eniten tasoittunut. Tästä huolimatta lastenhoitoon liittyvä tietotaito mielletään helposti yhä äidin hallitsemaksi alueeksi. Vaikka isät osallistuvat lastenhoitoon, äitien ajatellaan hallitsevan kokonaisvastuun lapsen kasvun tukemisesta. (Alasuutari 2003.) Jaetun vanhemmuuden diskurssissa isien toivotaan osallistuvan lapsen arkeen eikä isän vanhemmuuden nähdä eroavan äidin vanhemmuudesta. Tämä diskurssi haastaa perinteisemmän äitikeskeisen hoivan itsestänselvyyden. Erärannan (2007, 86, 101) mukaan isillä ei kuitenkaan ole valmista paikkaa perheessä, vaan miehen on itse luotava oma isyytensä ja ansaittava oma asemansa perheessä.

Sukupuolistuneet käsitykset äideistä ja isistä ja heidän tehtävistään näkyvät perheiden sukupuolittuneissa työnjaossa. Kotityöt ovat itsessään naistapaisia eli ne mielletään pääosin naisten

tehtäviksi. (Jokinen 2005, 59.) Tutkimuksissa on havaittu, että jo lapsina tytöt osallistuvat poikia enemmän kodin töiden tekemiseen (Pääkkönen & Niemi 2002). Voisi siis olettaa, että kotitöiden sukupuolittaminen alkaa jo lapsuuden kodissa. Vaikka sukupuolten tasa-arvo on kasvanut, jaetaan kotityöt edelleen sukupuolittuneesti. Miehen kanssa elävät naiset tekevät usein jopa kaksi kertaa enemmän kotitöitä verrattuna puolisoonsa. Tosin nykypäivänä sukupuolirooleja koskevat asenteet ovat liberalisoituneet ja käsitykset siitä, mitkä ovat kummallekin sukupuolelle sopivia tehtäviä ovat laajentuneet. Naisten ja miesten odotetaan osallistuvan tasapuolisesti kodin ylläpitoon ja lasten hoitoon. (Miettinen 2008, 9.)

Kotityötkin voidaan luokitella feminiinisiin ja maskuliinisiin töihin (Anttila 2012, 294). Tyypillisiä naistapaisia töitä ovat ruuanlaitto, siivous, pyykinpesu, astioiden pesu, lastenhoito ja vaatehuolto. Miehet taas tekevät naisia enemmän huolto-, kunnostus- ja korjaustöitä kuten piihatöitä. (Pääkkönen & Hanifi 2011, 26.) Myös kotityöt järjestyvät hierarkkisesti (Julkunen 2010, 15–20). Naisten vastuulle jääviä näkymättömiä ja loputtomia töitä (kuten edellä mainitut siivous ja vaatehuolto) ei arvosteta yhtä paljon kuin miestapaisia töitä. Tyypilliset naisten kotityöt toistuvat päivittäin, mutta perinteiset miesten työt ovat harvaluontoisempia ja kausittaisia. (Raijas & Pakoma 2010, 91–92.)

Kotitöiden sukupuolittuneelle jakautumiselle on pyritty löytämään erilaisia syitä. Esimerkiksi moderni sukupuolirooleja korostava teoria tarkastelee kodin hoitoa sukupuolen tuottamisen kannalta. Tiettyjä tehtäviä tekemällä yksilö pystyy osoittamaan ja vahvistamaan omaa sukupuoltaan. Käyttäytymällä kulttuurissa vallitsevien sukupuoliroolien mukaan henkilö pyrkii siis osoittamaan omaa miehisyyttään tai naiseuttaan. Sukupuoliroolille tyypilliset valinnat vahvistavat sukupuolirooli-identiteettiä. (Miettinen 2008, 30.) Myös koulutustasolla on katsottu olevan merkitystä sukupuolirooleja koskeviin asenteisiin. Korkeamman koulutuksen nähdään viittaavan modernimpaan asennoitumiseen ja vapaampiin sukupuolirooliodotuksiin. Korkeasti koulutetut naiset vaikuttavat tutkimusten valossa osallistuvan vähemmän kotitöihin (Sayer, Gauthier & Furstenberg 2004), mutta miesten koulutustasolla ei näytä olevan merkitystä kotitöiden määrään. (Miettinen 2008, 29.)

Tulojen ja tulostason vaikutusta kotitöiden jakautumiseen perheessä on testattu useilla tutkimuksilla. Tyypillisesti tulojen kasvu näyttää laskevan kotitöihin osallistumista. Kodin hoitaminen jakaantuukin tasaisimmin niissä talouksissa, joissa puolisoitten väliset tuloerot ovat pienet. Sosiaali-sukupuoliteorian mukaan miesten ja naisten kotitöiden tekemiseen ohjaavat ne mallit

joihin he ovat sosiaalistuneet. Traditionaalisesti orientoituneet henkilöt näkevät kotityöt enemmän naiselle kuuluvina asioina ja ansiotyöhön osallistumisen miehille kuuluvana osa-alueena. Toisaalta tämän lähestymistavan mukaan kotitalouksien pitäisi tulla tasa-arvoisemmiksi uusien ikäluokkien kasvaessa yhä vapaammin sukupuolirooleihin suhtautuvassa ympäristössä. (Miettinen 2008, 25, 29.)

Vaikka naiset osallistuvat palkkatyöhön lähes yhtä paljon kuin miehetkin, ei kotitöiden jakautuminen näytä muuttuneen viime vuosikymmenen kuluessa merkittävästi, vaikka viitteitä tasa-arvoistumisesta onkin saatu. Kotona tehtävien töiden jakautuminen miesten ja naisten kesken noudattaa huomattavasti perinteisempää mallia kuin mitä ansiotyöhön osallistumisen perusteella voisi olettaa ja muutoksesta huolimatta naiset tekevät yhä kaksi kolmasosaa kotitöistä. (Miettinen 2008, 16.) Ei ole yhdentekevää, kuinka työnjako perheiden kesken tapahtuu, sillä ne ovat aikaisempien tutkimusten perusteella yksi perheissä eniten ristiriitoja aiheuttavista asioista (Paajanen 2003). Kotitöiden epätasapainosta ja niistä syntyneistä ristiriidoista kärsiminen lisäävät erityisesti naisten uupumusta. Miesten osallistuminen kotitöihin on tosin kasvanut uusien sukupolvien myötä. Tästä voi päätellä, että uudet miessukupolvet ovat ainakin jossain määrin omaksuneet suuremman roolin kodin töissä. (Miettinen 2008, 11, 16.)

2.3 Pyrkimys sukupuolten tasa-arvoon yhteiskunnassa

Sukupuolten tasa-arvo on puhututtanut suomalaista yhteiskuntaa 1960-luvulta saakka. Nykyään tasa-arvolaki 609/1986 edellyttää jokaiselta kansalaiselta sellaista tapaa elää yhteiskunnassa, että se edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa. (Vilka 2010, 135.) Lisäksi uudistuneissa opetussuunnitelmissa on otettu selkeästi esille sukupuolten tasa-arvon näkökulma. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kirjoitetaan näin:

”Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsaa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.” (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 27.)

Suomalaisessa yhteiskunnassa pyrkimys sukupuolten tasa-arvoon on suuri ja Suomi sijoittuukin vuosi toisensa jälkeen kansainvälisissä sukupuolten välistä tasa-arvoa mittaavissa tilastoissa maailman kärkeen (World Economic Forum 2013, 8). Samaan aikaan naisten ja miesten välistä

eroa pidetään kuitenkin biologian luomana itsestäänselvyytenä. Liittytyämme Euroopan Unioniin olemme saaneet useita huomautuksia Euroopan neuvostolta siitä, että työmarkkinat ovat Suomessa jakautuneet erittäin voimakkaasti sukupuolen mukaisiin ammatteihin ja aloihin (Terräs 2005, 13). Yleistäen voidaan siis sanoa, että Suomessa naiset ja miehet toimivat eri ammateissa ja eri tehtävissä. Tätä kutsutaan sukupuolen mukaiseksi segregaatiksi eli eriytymiseksi. (Korvajärvi 2010, 185.) Segregaation on katsottu rajoittavan yksilöiden valintoja, jäykistävän työmarkkinoita ja estävän kykyjen tehokkaan käytön muun muassa rekrytoinnissa (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017). Tiukan ammatillisen eriytymisen on todettu johtavan naisennemistöisten ammattien pienempään arvostukseen ja siihen, että ne nähdään vähemmän vaativina kuin miesennemistöiset ammatit ja alat. On väitetty, että segregatio selittäisi valtaosan naisten ja miesten välisestä palkkaerosta. (Korvajärvi 2010, 187.)

Nykyään pinnalla ovatkin keskustelut miehen ja naisen välisestä epätasa-arvosta ja segregaatian purkamisesta. Segregaation lieventämisen keskeisenä tavoitteena on luoda naisille ja miehille yhtäläiset mahdollisuudet toteuttaa itseään perheessä, työelämässä ja yhteiskunnassa sekä varmistaa samanlaiset mahdollisuudet saavuttaa ja toteuttaa näitä tavoitteita. Sukupuolten työnjaon purkamisen odotetaan vaikuttavan osaltaan naisten ja miesten parempaan työllisyyteen, sukupuolisyrijännän poistamiseen sekä palkkatasa-arvon etenemiseen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017.) Syrjäläinen ja Kujala (2010, 31) kirjoittavat, että sukupuolinäkökulman huomioiminen kaikilla yhteiskunnan tasoilla on aidon sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisen edellytys.

Todellisuudessa muutos onkin pitkälti riippuvainen yhteiskunnan arvoista ja asenteista (Petäjänieniemi & Tarkki 1998, 217), sillä juuri yhteiskunnan sukupuoliroolit uusintavat perinteisiä miesten ja naisten rooleja määrittäen rajoja sovelialle ja sopimattomalle. Niiden muuttaminen on hidasta ja vaativaa. Onnistuakseen se vaatii yhteistoimintaa kaikkien oppimisen ja sosialisointien välittäjien kesken. Ahtaat sukupuoliroolit estävät yksilöiden potentiaalinen täyden hyödyntämisen ja asettavat sukupuolet epätasa-arvoiseen asemaan. (Horelli & Saari 2002, 52–53.)

Tasa-arvosta puhuttaessa esiin nousee yleensä diskurssi, jossa korostetaan naisten aseman nostamista tasa-arvon nimissä (Petäjänieniemi & Tarkki 1998, 222). Tasa-arvo ei ole vain naisten asia, vaan sukupuolten tasa-arvon lisäämisessä on tilaa myös miesten huomioimiselle. Tasa-arvoistuminen kaiken kaikkiaan hyödyttää yhteiskunnan jäseniä monin tavoin, sillä tällä hetkellä sukupuolten välinen epätasa-arvo aiheuttaa väistämättä jatkuvia ristiriitoja. Epätasa-arvoisuus on

resurssien väärinkäyttöä ja piittaamattomuutta yksilön hyvinvoinnista. (Teräs 2005, 65.) Husson (2016) mukaan joillekin sukupuolittunut toimijuus tuntuu luontevalta ja se on tietoinen valinta, mutta useissa tapauksissa sukupuolistuneet tapaisuudet kuormittavat yksilöä (Husson 2016, 90).

Teräs (2005, 65–66) argumentoi, että sadassa vuodessa on kuitenkin menty tasa-arvon suhteen roimasti eteenpäin. Sukupuoliroolit eivät ole enää niin sitovia kuin aikaisemmin - miehet saavat itkeä menettämättä uskottavuuttaan miehinä ja moni nainen palaa työelämään lasten saannin jälkeen. Jotkut ilmiöt ja sukupuolirooleista vapautumisen tavat ovat luonnollisesti suositeltavampia kuin toiset, mutta yhtä kaikki ne kielivät siitä, että sukupuolistereotypiat, jos eivät aivan purkaudu niin ovat ainakin liikkeessä. Tasa-arvoisuuden vaatimus perustuu oikeudenmukaisuudelle. Tästä syystä sen luulisi olevan kaikkien ajattelevien ja tiedostavien ihmisten tavoite. Suomella on hyvä pohja tavoitella tasa-arvoisuutta. Arjessa pystymme jyräämään stereotyyppisiä sukupuolirooleja ja epätasa-arvoa altistamalla omat ajatuksemme, oletuksemme ja toimintatapamme kriittisen tarkastelun alle. Olemme kuitenkin kaikki omaksuneet nämä stereotypiat, ja ainoa keino niiden tunnistamiseen on niiden esiin nostaminen ja siten niiden paikkansapitävyyden arvioiminen. Käytäntöjen muuttaminen tasa-arvoisemmiksi edellyttää kaikilta toimijoilta sukupuolisensitiivisyyttä eli sukupuolten erilaisen kohtelun ja arvostuksen tiedostamista. Tasa-arvo syntyy tekemällä, kuten myös epätasa-arvo. Kumpikaan tila ei ole pysyvä, joten on olemassa myös muutoksen tekemisen mahdollisuus. Tasa-arvoa voidaan lisätä muuttamalla ajattelu- ja toimintatapoja. (Teräs 2005, 65–66.)

2.4 Sukupuolisensitiivisyys kasvatuksessa

Tasa-arvo merkitsee tyttöjen ja poikien mahdollisuuksien laajentamista ja sitä, ettei lasta kasvatettaisi sukupuolen perusteella johonkin tiettyyn rooliin, vaan heidän olisi mahdollista toimia ja tehdä valintoja omien kykyjensä ja taipumustensa mukaan. Kasvattaminen yleisesti hyväksyttyihin ja perinteisiin miehen ja naisen malleihin kahlitsee lasta ja johtaa sukupuolten eriarvoisuuteen. (Juutilainen 2005, 31; Syrjäläinen & Kujala 2010, 32.) Pyrkimyksenä ei kuitenkaan ole sukupuolten neutralisointi tai toisen sukupuolen saattaminen toisen kaltaiseksi. Toteutuakseen tasa-arvo vaatii herkkyyttä ja sukupuolittuneiden käytänteiden ja ajatusmallien tiedostamista. Lampelan (1995) mukaan tasa-arvokeskusteluun tulisi tuoda lisää herkkyyttä huomata sukupuolten eroja ja yhtäläisyyksiä uudella tavalla. (Lampela 1995, 5.)

Sukupuolten välisen tasa-arvon ja näin ollen sukupuolistereotyyppien purkamisen edellytys on sukupuolisensitiivisyys. Se tarkoittaa sukupuolinäkökulman huomioon ottamista ja se on kykyä tunnistaa miesten ja naisten erilaisuus. (Horelli & Saari 2002, 54.) Erojen huomioimisen tarkoituksena on osoittaa niiden stereotyyppisyys ja hierarkkisuus. Näiden paljastamisen kautta päästään purkamaan sukupuolen jyrkkää kahtiajakoa. (Syrjäläinen & Kujala 2010, 31–32.) Ylitapio-Mäntylän (2012, 284) sanoin varhain aloitettu tasa-arvoinen ja sukupuolisensitiivinen työ heijastuvat muun muassa tulevaisuuden työelämään, kun lakataan ajattelemasta tiettyjen töiden sopivan miehille ja tiettyjen naisille. Sukupuolisensitiivisyys on aikuisten projekti, koska sen tarkoitus on vaikuttaa juuri kasvattajiin. Sen tavoite on saada kasvattajat tunnistamaan omat asenteensa sekä tiedostamaan ajatuksensa ja odotuksensa, jotka kohdistuvat eri sukupuoliin. (Syrjäläinen & Kujala 2010, 31, 34.)

Kasvattajalla tulisi myös olla kykyä tunnistaa sukupuolittavia rakenteita sekä kielellisiä elementtejä niin omassa kuin muidenkin kasvattajien toiminnassa. Lisäksi tulisi välttää sukupuolistereotyyppien uusintamista. (Juutilainen 2005, 30–31.) Sukupuolisensitiivinen kasvattaja tiedostaa kulttuurissamme elävät stereotyyppiset ajatus- ja toimintatavat ja ymmärtää sosiaalisen sukupuolen merkityksen lapsen kasvun tukemisessa (Ylitapio-Mäntylä 2012a, 186). Sukupuolisensitiivisyydessä tarkoituksena on siis kyseenalaistaa ympäröivän kulttuurin luomat stereotyyppiset odotukset ja sosiaaliset määritteet tyttönä ja poikana olemisesta (Horelli & Saari 2002, 52).

Sukupuolen huomioiminen kasvatuksessa on Leinosen (2005, 103) mukaan tietoisuutta siitä, miten sukupuoli vaikuttaa piiloisesti kasvatukseen ja koulutukseen, ja kuinka sukupuoleen liitetyt mielikuvat ja odotukset vaikuttavat stereotyyppisenä suhtautumisena lapsiin. Sukupuolisensitiivisen kasvatuksen tavoitteena on, että lapsen toimintaa ja ajattelua ei rajoittaisi sukupuoli, vaan lapsi pystyisi tekemään valintoja oman kiinnostuksensa pohjalta (Syrjäläinen & Kujala 2010, 32). Viime aikoina onkin tehty erilaisia tasa-arvoprojekteja. WomenIT-hankkeessa (Women in Industry and Technology 2001–2006) tarkoituksena oli purkaa työelämän jakoa sukupuolen mukaisesti naisten ja miesten ammatteihin ja tämän hankkeen kautta on tuotettu materiaali tasa-arvoiseen kasvatukseen ja koulutukseen. TASUKO-hankkeen (2008–2011) tarkoituksena on ollut edistää tasa-arvoisuutta ja sukupuolitietoisuutta opettajankoulutusta antavissa yliopistoissa.

3 Tutkimuksen metodologia ja toteutus

Tutkin gradussani kuudesluokkalaisten kirjoitelmia, joissa he kuvaavat omaa tulevaisuuttaan tulevaisuuskuvien muodossa. Näitä kirjoitelmia olen tutkinut siinä valossa, löytyykö niistä viitteitä perinteisten sukupuoliroolien ja -stereotyyppien mukaisesta tulevaisuudesta vai rikkoivatko oppilaat niitä tulevaisuuden kuvauksissaan. Kirjoitelmissa oppilaat ovat kertoneet muun muassa tulevaisuuden ammatistaan, vapaa-ajastaan, perheenjäsenistään sekä kotinsa sisäisistä käytännöistä. Tiivistäen voin sanoa tulkitsevani oppilaiden näkemyksiä vanhemmuudesta, ansiotyöstä sekä palkattomista kodin töistä sukupuolen näkökulmasta selvittäen, mitä sukupuoli merkitsee, millaisia velvoitteita ja oikeuksia se tuo ja millaisia arkisia tapoja sukupuolesta seuraa.

Tutkimukseni on laadullista tapaustutkimusta, koska tutkimukseeni osallistuneiden oppilaiden määrä on suhteellisen pieni. Analyysimenetelmänä olen käyttänyt abduktiivista sisällönanalyysiä. Tutkimuksessani aikaisemmat teoriat ja tutkimukset sukupuolesta sekä sen rooleista ja stereotyyppioista häilyvät taustalla koko tutkimuksen teon ajan, mutten kuitenkaan pyri vahvistamaan minkään valmiin teorian paikkaansa pitävyyttä.

3.1 Laadullinen tapaustutkimus

Tekemäni tutkimus on kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Kvalitatiiviselle tutkimukselle ei ole tyhjentävää määritelmää, mutta perustana sille on todellisen elämän kuvaaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Lähtökohtana kvalitatiiviselle tutkimukselle on maailman tulkinnanvaraisuus eli se, kuinka sosiaalinen maailma tulkitaan, ymmärretään, koetaan ja tuotetaan. Tarkoituksena on paljastaa tutkimusaineistoista tosiasioita eikä niinkään todistaa valmiiden teorioiden ja totuusväittämien validiteettia. Tiedonkeruu tapahtuu laadullisessa tutkimuksessa luonnollisissa tilanteissa, kuten minun tutkimuksessani luokkahuoneessa tavallisen äidin kielen tunnin aikana. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161–164.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimusaineistoa ei määritellä sen koon vaan laadun kautta. Yleistyksien sijaan tutkimuksen tavoitteena on tutkittavan ilmiön selittäminen ymmärrettävästi ja siksi pienikin aineisto on riittävää, mikäli analyysi tehdään perusteellisesti. (Vilkkä 2015, 150–151; Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86.) Tässäkään tutkimuksessa ei pyritä tuottamaan yleistettävää informaatiota, vaan pyrin saamaan mahdollisimman todenmukaisen kuvan tutkittavien

omasta kokemuksesta ja heidän painottamistaan asioista sekä antamaan näille teoreettisesti mielekästä tulkintaa.

Laadullisessa tutkimuksessa käytössä ovat menetelmät, jotka vievät tutkijan mahdollisimman lähelle tutkittavaa kohdetta, ja siinä pyritään selvittämään tutkittavien antamia merkityksiä ja näkökulmia tutkittavalle ilmiölle. Täten laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon ja heillä on kokemusta asiasta. Laadullinen tutkimus on usein prosessimaista, sillä näkökulmat ja tulkinta kehittyvät läpi tutkimuksen teon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.)

Metsämuurosen (2007, 212) mukaan lähes kaikki laadullinen tutkimus on tapaustutkimusta ja myös minun tutkimukseni jatkaa samalla linjalla. Tapaustutkimukselle luonteenomaista on, että pienestä joukosta tuotetaan yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa. Siinä tavoitellaan ilmiön perusteellista ja tarkkapiirteistä kuvailua. Tapaustutkimusta voidaan tehdä monella eri tavalla ja siksi siitä ei olekaan yksiselitteistä määritelmää. Olennaista on, että tutkittava aineisto muodostaa tavalla tai toisella kokonaisuuden. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2015, 181.) Siinä painottuvat holistisuus eli kokonaisvaltainen analyysi luonnollisesti ilmenevästä asiasta, kiinnostus sosiaaliseen prosessiin, aikaisempien tutkimusten hyödyntäminen sekä tapauksen ja kontekstin rajan hämäryys (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 10).

Tapaustutkimus voidaan nähdä eräänlaisena lähestymistapana ja näkökulmana todellisuuden tutkimiselle (Saarela-Kinnunen & Eskola 2015, 189). Tapaustutkimuksessa pyritään kuvaamaan ilmiötä kokonaisvaltaisesti etenemällä induktiivisesti yksittäisestä yleiseen (Laine ym. 2007, 29). Tapaustutkimuksessa kokonaisvaltainen ymmärtäminen on kuitenkin yleistämistä tärkeämpää, vaikka taustalla piilee usein toive ymmärtää inhimillistä toimintaa yleisemminkin. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2015, 185.) Perimmäinen tehtävä tapaustutkimusta tehtäessä on tehdä tapauksesta ymmärrettävä (Laine ym. 2007, 31). Tapaustutkimusten tyyppejä on erilaisia muun muassa ainutlaatuinen, paljastava, yleinen ja niin edelleen. Minun tutkimukseni tapaus on yleinen, sillä koululuokat, joilta aineistoni keräsin ovat hyvin normaaleja suomalaisia kuudensia luokkia. Vaikka jokainen koululuokka onkin ainutlaatuinen, kyseisissä luokissa ei kuitenkaan esiintynyt mitään stereotyyppisesti ajatellusta koululuokasta poikkeavaa, joten näen tapaukseni yleisenä. (kts. Laine ym. 2007, 33.)

3.2 Tutkimuskysymykset ja aineiston keruu

Sukupuoliin ja sukupuolirooleihin painottuva tutkimus on ollut mielenkiinnon kohteenani jo kandidaatin tutkielmassa, jossa keskityin kirjallisuuskatsauksen avulla tutkimaan päiväkodeissa ilmeneviä sukupuolittavia käytäntöjä. Graduni hahmottui nykyiseen muotoonsa keväällä 2017. Tutkimuskysymyksiä olen hahmotellut läpi tutkimuksen teon. Lopulta päädyin etsimään vastausta yhteen pääkysymykseen: ”**Miten perinteiset sukupuoliroolit ja -stereotypiat näkyvät oppilaiden tulevaisuuskuvissa?**” Alakysymyksenä esitän: ”**Rikotaanko perinteisiä sukupuolirooleja ja -stereotypioita oppilaiden tulevaisuuskuvissa, ja jos rikotaan, niin millä tavoilla?**” Olen tutkimuksessani kiinnostunut siis siitä, kuinka vahvasti oppilaat rakentavat tulevaisuuskuvaansa perinteisten sukupuoliroolien ja -stereotyyppien varaan vai onko tulevaisuuskuvissa nähtävillä sukupuoliroolien ja -stereotyyppien rikkomista ja sukupuolten tasa-arvoa edustavia näkemyksiä.

Keräsin aineiston tutkimukseeni kirjoitelmien muodossa kahdelta kuudennelta luokalta. Toinen luokka sijaitti pienessä kaupungissa Keski-Pohjanmaalla, kun taas toisen luokan aineiston keräsin Pohjois-Pohjanmaalta suuremmasta kaupungista. Kirjoitelmia sain yhteensä 28, joista 16 kappaletta oli tyttöjen kirjoittamia ja 12 poikien. Toinen luokka oli minulle entuudestaan tuttu ja toinen ei. Valitsin tutkimukseni kohderyhmäksi kuudesluokkalaiset, koska ala-asteen loppupuolta käyvillä lapsilla sukupuolille tyypilliset toimintatavat ja ominaisuudet ovat jo jäsenyneet ja ne sisältävät myös yksityiskohtia omasta ja vastakkaisesta sukupuolesta. Tämän ikäiset lapset näkevät itsensä jo sosiaalisen yhteisön jäseninä ja heidän kognitiiviset kykynsä ovat kehittyneet. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2014, 77–78.) Kummassakin luokassa kirjoitelmat tehtiin äidinkielen tunnilla ja kaikkien oppilaiden tuli osallistua kirjoitelman kirjoittamiseen, vaikka eivät olisikaan osallistumassa tutkimukseeni. Ennen aineiston keruun toteuttamista pyysin koulujen rehtoreilta sekä kyseisten luokkien opettajilta allekirjoitukset antamaani lupa-anomukseen (liitteet 1 & 2). Lisäksi informoin oppilaiden vanhempia tutkimuksestani ja pyysin heidän suostumustaan lapsensa osallistumisesta (liite 3).

Valitsin kirjoitelmat aineiston keräämiseksi, koska näen kirjoittamisen itseohjautuvaksi tavaksi tuottaa aineistoa. Kirjoittaessa yksilön ajatukset saavat kulkea omia uomiaan, ilman että tutkijan olemus ohjaa tai häiritsee vastausta. Kirjoitelma mahdollistaa sen, että vastaajalla on aikaa omaksua kysymykset ja miettiä vastauksiaan. Lisäksi omista henkilökohtaisista ajatuksista voi olla helpompi kirjoittaa, kuin puhua ääneen vieraille ihmiselle. Näiden seikkojen tähden näen

kirjoittamalla tuotetun aineiston tässä tapauksessa useimpien oppilaiden kohdalla esimerkiksi haastattelua parempana vaihtoehtona.

Ennen kirjoitelmien tekemistä alustin tutkimustani esittelemällä kirjoitelmalomakkeen (liite 4), jossa oli kysymyksiä helpottamaan oppilaiden kirjoitusprosessia. Kysymykset pyrin muodostamaan niin, etteivät ne johdattelisi oppilaan vastausta, vaan alentaisivat kynnystä kirjoittamisen aloittamisessa. Kerroin, että kysymykset ovat helpottamassa kirjoitusprosessia eikä haittaa, vaikka kirjoittaisi myös asioista, joita en ole huomannut kysyä. Painotin myös, ettei kirjoitelmaa arvioitaisi millään tavalla eikä olisi olemassa oikeita tai vääriä vastauksia. Lisäksi lisäohjeita sai kysyä koko kirjoitelman teon ajan. Mikäli huomasin, että jollakin oppilaista oli hankaluuksia päästä kirjoittamisen alkuun, kävin avustamassa häntä henkilökohtaisesti. Vallin (2015, 89–90) mukaan etuna tutkijan läsnäololle aineistonkeruussa on se, että tutkija voi havainnoida vastaajien käyttäytymistä ja tarvittaessa tarkentaa kysymyksiä, esimerkiksi huomatessaan, etteivät vastaajat ymmärrä kysymystä tai he jättävät kokonaan vastaamatta.

Jaoin oppilaille kirjoitelmalomakkeet apukysymyksineen, jossa kysyin myös vastaajan sukupuolen (liite 4) sekä post it -laput. Vaikka tutkimukseni yksi tavoitteista onkin rikkoa sukupuolittunutta yhteiskuntaa, näin tiedon kirjoittajan sukupuolesta tarpeelliseksi. Kirjoitelmat ovat nimittäin kirjoitettu minä-muodossa ja ilman sukupuolen esille tuomista en pystyisi vertailemaan tyttöjen ja poikien kirjoitelmia keskenään ja tulkitsemaan niissä olevia sukupuolirooleja ja -stereotypioita saatikka niiden rikkomista. Oppilas kirjoitti nimensä post it-lapulle, jonka liitti lopuksi kirjoitelmaansa, jotta osasin karsia pois niiden oppilaiden kirjoitelmat, jotka eivät tutkimukseeni osallistuneet. Ennen kirjoitelmien lukemista irrotin oppilaiden nimilaput anonymiteetin säilyttämiseksi. Lisäksi olin sopinut opettajien kanssa, että kirjoitelmat jäävät vain minun nähtäväkseni. Lähtiessäni tutkimaan kirjoitelmia numeroin kirjoitelmat, jotta tunnistaisin ne analyysin edetessä. Kun lainaan tutkimuksessani jotakin vastaajan sitaattia, merkitsen perään sulkujen sisään kirjoitelmaan merkkamani numeron sekä T (tyttö) tai P (poika) kirjoittajan sukupuolen perusteella, esimerkiksi (6T).

3.3 Abduktiivinen sisällönanalyysi

Tutkimusmenetelmänä käytän abduktiivista sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysiä voidaankin pitää laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmänä, sillä sitä voidaan käyttää lähes kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sitä voidaan pitää niin yksittäisenä metodina kuin

väljänä teoreettisena viitekehyksenäkin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.) Tutkimukseni tarkoituksena on sisällönanalyysin avulla kuvata, miten sukupuoliroolit ja -stereotyypit rakentuvat oppilaiden kirjoitelmissa ja rikotaanko niitä joillakin tavoilla. Pyrin löytämään kirjoitelmista stereotyyppisiin sukupuolirooleihin linkittyviä merkityksiä ja tulkitsemaan, noudattavatko ne perinteisinä pidettyjä sukupuolirooleja vai onko niissä viitteitä tasa-arvoisemmista käsityksistä.

Sisällönanalyysillä etsitään merkityssuhteita ja merkityskokonaisuuksia ja niitä koskeva tieto on esitettävissä sanallisina tulkintoina tiivistetysti ja yleisessä muodossa (Vilkkä 2015, 163–164). Aineistoa kuvataan, merkityskokonaisuuksia jäsennetään ja tulkitaan. Analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sen avulla on mahdollista muodostaa tutkittavasta ilmiöstä tiivis kuvaus, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin sekä aihetta koskeviin muihin tutkimuksiin. Pyrkimyksenä on, että analyysin kautta aineistoista pystytään tekemään mielekkäitä, selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston laadullinen käsittely perustuu loogisen päättelyyn ja tulkintaan. Aluksi aineisto hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Aineiston analyysin aloitin etsimällä kaikki ne asiat, jotka koskettivat tutkimuskysymyksiäni. Kaikki muu ylimääräinen tulee jättää analyysin ulkopuolelle. Aloin siis tiivistää ja pelkistää aineistoani eli redusoida sitä. Tämä vaihe toteutetaan koodaamalla. Itse kirjoitin oppilaiden kirjoitelmat tietokoneella puhtaaksi ja yliviivasin kirjoitelmista kaikki tutkimuskysymyksiäni vastaavat kohdat, jotta minun olisi helppo palata niihin jälkepäin. Näin pilkoin aineistoni analyysiyksiköihin. Yksikköinä toimivat niin yksittäiset sanat, ilmaukset ja lauseet. Tämän jälkeen aloin ryhmitellä analyysiyksiköjä erilaisten aihepiirien mukaan eli klusteroida. Ideana on ryhmitellä analyysiyksiköitä luokkiin samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien kautta. Näin saadut luokat nimetään niiden sisältöä kuvaaviksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–93, 109–112.) Näin sain luotua tutkimuskysymyksiini vastaavan taulukon, joka myös tiivistää analyysini tulokset.

Analyysini noudattaa tekemässäni tutkimuksessa abduktiivisen eli teoriaohjaavan päättelyn periaatetta. Abduktiivisessa analyysissä myönnetään, että havaintojen tekoon liittyy jokin johtajatus tai johtolanka. Valitsin abduktiivisen analyysin, koska täysin aineistolähtöinen tutkimus on erittäin vaikeaa toteuttaa. Näen, ettei ole olemassa täysin objektiivisiä havaintoja vaan muun muassa käytetyt käsitteet, aikaisemmat teoriat, tutkimusasetelma ja tutkija itsessään vaikuttavat aina tuloksiin. Näin ongelmia pyrin korjaamaan teoriaohjaavalla eli abduktiivisella analyysillä. Siinä on teoreettisia kytkeitä, mutta ne eivät pohjautu suoraan teoriaan vaan teoria toimii

analyysin etenemisen apuna. Teoriaohjaavassa analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta aikaisempi tieto ohjaa analyysiä. Tässä tutkimuksessa erityisesti teoriat sukupuolisosialisoinnin myötä opituista sukupuolirooleista ja -stereotypioista ovat ohjanneet aineiston tulkintaa. Kaiken kaikkiaan analyysistä on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus, mutta toisin kuin teoriaohjaavassa analyysissä aikaisemman tiedon merkitys ei ole teoriaa testaavaa, vaan pikemminkin uusia ajatusuria aukovaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–97.)

Koen, että abduktiivinen analyysi jättää tarpeeksi tilaa uusien tulkintojen tekemiselle jo olemassa olevien teorioiden varjolla. Saatoinkin antaa aineistoni ”puhua vapaasti”, mutta pystyin kuitenkin vertaamaan siitä nousseita teemoja valmiisiin teorioihin ja tutkimuksiin. Olen valinnut analyysiyksiköt aineistosta, mutta myönnän, että aikaisempi tieto on ohjannut ja auttanut analyysissä. Ajatteluprosessissani ovat vaihdelleet niin aineistolähtöisyys kuin valmiit mallitkin, joita olen pyrkinyt yhdistelemään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 97.) Konkreettisesti tämä näkyy tutkimuksessani siten, että olen poiminut omasta aineistostani sukupuolirooleihin ja -stereotypioihin liittyviä teemoja, verrannut niitä aikaisempiin sukupuolirooleja ja -stereotypioita koskeviin tutkimuksiin sekä yleisiin käsityksiin sukupuolesta ja sen tehtävistä yhteiskunnassa. Näin olen rakentanut tutkimuskysymyksiini vastaavan taulukon sisällönanalyysin menetelmin ja koonnut tutkimukseni tulokset yhteen (Taulukko 1. Tutkimustulokset).

Taulukko 1. Tutkimustulokset

SUKUPUOLIROOLIN JA SUKUPUOLISTEREOTYPIOIDEN RAKENTUMINEN OPPILAIKEN TULEVAISUUSKUVISSA	
PERINTEISIÄ SUKUPUOLIROOLEJA JA -STEREOTYPIOITA MUKAILE- VAT TEEMAT	PERINTEISIÄ SUKUPUOLIROOLEJA JA -STEREOTYPIOITA RIKKOVA T TEEMAT
HARRASTUKSET Naiset harrastavat pääosin tanssia ja voimistelua / Miehet harrastavat pääosin videopelä, tietokoneita ja jalkapalloa Naisilla vähemmän aikaa harrastuksiin kuin miehillä	HARRASTUKSET Nainen pelaa pesäpalloa / Mies soittaa pianoa Miehellä ei aikaa harrastaa, koska täytyy huolehtia lemmikistä
AMMATTI Naiset työskentelevät pääosin hoiva- ja kasvatusalalla / Miehet työskentelevät pääosin tekniikan aloilla sekä kuljetus- ja rakennustyöntekijöinä Naiset ovat työssä, jossa viihtyvät / Miehet ovat työssä, josta saavat hyvää palkkaa Miehet tekevät pidempää työpäivää kuin naiset	AMMATTI Naiset työskentelevät poliisina

Nainen pitää äitiyslomaa / Mies elättää perheen	
<p style="text-align: center;">KOTITYÖT</p> <p>Naiset tekevät miehiä enemmän kotitöitä</p> <p>Naiset tekevät ruokaa, pyykkäävät ja siivoavat / Miehet tekevät sähkö- ja korjaustöitä</p>	<p style="text-align: center;">KOTITYÖT</p> <p>Kotityöt jaetaan tasaisesti kaikkien kesken</p> <p>Lastenhoito kuuluu molemmille vanhemmille</p>
<p style="text-align: center;">PERHE</p> <p>Perhe rakentuu heterovanhemmista ja lapsista</p> <p>Tyttölapsia kuvailtiin kauniiksi / Poikalapsia kuvailtiin rehellisiksi</p>	<p style="text-align: center;">PERHE</p> <p>Talous muodostetaan lemmikin / kaverin kanssa</p> <p>Naiset opiskelevat ja matkustelevat ennen perheen perustamista</p>

4 Sukupuoliroolien ja -stereotyyppien rakentuminen oppilaiden tulevaisuuskuissa

Tässä luvussa kuvaan oppilaiden tulevaisuuskuista löytämiäni tuloksia sukupuolirooleihin ja -stereotyyppien liittyen. Olen jakanut tämän luvun neljään osioon: harrastukset, ammatti, koti-työt ja perhe. Kussakin osiossa kuvaan oppilaiden näkökulmia sukupuoleen, sen tuomiin velvoitteisiin ja oikeuksiin, jotka näkyvät yksilön arjessa. Osiossa käytän suoria lainauksia oppilaiden kirjoitelmista nosttaessani esille tutkimuskysymyksiäni kannalta oleellisia näkökulmia sekä teemoja ja tehdessäni vertailua tyttöjen ja poikien kirjoitelmien välillä. Kirjoitelmista löytämiäni teemoja vertaan aikaisempiin tutkimuksiin ja teorioihin aiheeseen liittyen.

Ensimmäinen asia, johon kiinnitin huomiota tutkimustyöhön ryhtyessäni oli, että tytöt olivat kirjoittaneet lähes poikkeuksetta pidempiä ja yksityiskohtaisempia kirjoitelmia kuin pojat. Tarmo (1992) tutkimuksen perusteella tytöt kirjoittavatkin pitempiä ja värikkäämpiä tekstejä, joita tutkimuksessa selitetään tyttöjen ja poikien erilaisilla toimintatavoilla kuten keskittymiskyvyllä ja sen puutteella, ahkeruudella sekä laiskuudella. (Tarmo 1992, 293–294.) Mahdollisia muita syitä sukupuolten väliseen eroon kirjoitelmien yleisilmeessä voivat olla lukemisen ja kirjoittamisen haasteet, motivaation puute sekä erot lukuharrastuksessa. Kirjoitelmat siis vaihtelivat pituudeltaan ja kielelliseltä rikkaudelta, mutta myös suppeammista kirjoitelmista löytyi tutkimuskysymyksiini vastaavaa aineistoa.

4.1 Harrastukset

Tässä tutkimuksessa harrastusvalinnat näyttäytyivät sukupuolittuneina, mutta niissä myös rikottiin sukupuolistereotyyppioita. Näen, että lapsuudenharrastuksilla on vaikutusta niin aikuisiän harrastuneisuuteen kuin joissakin tapauksissa jopa ammatinvalintaan. Nuorisotutkija Päivi Bergin mukaan vanhemmat vaikuttavat paljon siihen, mitä lapsi tulee harrastamaan, joten mikäli vanhemmilla on sukupuolittuneita käsityksiä siitä, minkä he uskovat olevan tytölle/pojalle mahdollista, saattaa se näkyä lapsen harrastuksissa. (Vihavainen & Vasantalo 2016.) Kirjoitelmissa esiintyvät harrastukset juonsivatkin juurensa luultavasti oppilaiden tämän hetkisistä harrastuksista:

“Harrastuksina minulla silloin on varmaan pesäpallo, mikä on nytenkin.” (1T)

Aineistossani harrastusvalinnoissa näkyi selkeää sukupuolittunutta jakautumista. Esimerkiksi jääkiekko ja jalkapallo ovat kulttuurissamme poika- ja miesvaltaisia lajeja, kun taas tanssissa ja

ratsastuksessa on enemmän harrastajina tyttöjä ja naisia. Tilanteeseen on syynä syvälle kulttuuriin iskostuneet käsitykset siitä, millaiset harrastukset nähdään feminiinisinä ja mitkä maskuliinisina. (Vihavainen & Vasantalo 2016.) Tyttöjen harrastukset varioivat aineistossani liikunnan ja musiikin saralla. Suosituimpia liikuntaharrastuksia tyttöjen kirjoitelmien perusteella olivat tanssi ja voimistelu, mitkä nähdään yhteiskunnassamme feminiinisinä harrastuksina. Musiikkiharrastuksen osalta mainittiin erilaisten soitinten soittamista kuten kitara, piano ja sello. Poikien suosituimpiin harrastuksiin kuuluivat jalkapallo ja kuntosali sekä videopelit ja tietokoneet. Yleisesti katsottuna liikuntaharrastukset olivat hyvin suosittuja niin tyttöjen kuin poikienkin aineistossa. Tyttöjen kirjoitelmien kautta pystyi tulkitsemaan, että liikunta nähtiin koko perheen yhteisenä puuhana.

“Perheeni harrastaa lenkkeilyä ja uimista.” (11T)

“Perheemme harrastaa paljon kaikenlaista muun muassa urheilua.” (9T)

“Minä harrastaisin kuntosalilla käyntiä (ehkä mieheni kanssa) ja lenkkeilyä.” (7T)

“Harrastan salilla käymistä ja juoksua. Eli vähän kaikenlaista urheilua.” (8T)

Eräälle pojalle taas jääkiekko näyttäytyi suurena intohimon kohteena, sillä hän mainitsee suorastaan rakastavansa sitä.

“Harrastaisin jääkiekkoa koska rakastan sitä.” (12P)

Kilpaurheilusta puhuttaessa naisurheilu on edelleen marginaalisessa asemassa miesurheiluun nähden, mutta aikojen saatossa sekin on saanut jalansijaa kilpaurheilun saralla (Heikkinen 2005, 100). Aineistostani voi päätellä, että liikunta nähdään niin sanottuna neutraalina koko perheen harrastuksena, vaikka jotkin urheilulajit saavatkin feminiinisen tai maskuliinisen sävyn.

Poikien kirjoitelmissa yksi suosituimmista harrastuksista vaikutti olevan tietokoneella pelaaminen. Tätä harrastusta ei mainittu kertaakaan tyttöjen tekemissä kirjoitelmissa. Wilskan (2010, 127) mukaan pojat ovat usein tyttöjä innostuneempia teknisistä laitteista ja niiden ostamisesta.

“Kun herään syön käyn suihkussa aloitan pelaamaan peliä nimeltään CS:Go. Kun olen pelannut teen ruokaa ja leikin lapsien kanssa. Jatkan illalla pelaamistani kun lapset on nukkumassa.” (12P)

Jokinen (2005) tekee pelaamisen ja tietotekniikan osalta kytkentöjä sukupuolten työnjakoon. Koska naisten palkka on miehiä huonompi, on heillä vähemmän varaa tietotekniikan hankintaan. Naiset myös tekevät enemmän kotitöitä ja muutenkin käyttävät enemmän aikaa perheen

ja työn yhteensovittamiseen eivätkä näin ollen ehdi kokeilla tietotekniikkaa ja pelata kovin paljoa. (Jokinen 2005, 95.) Kiinnitinkin kirjoitelmissa huomiota siihen, että pojat kuvailivat harrastuksiaan ja vapaa-ajan toimintaansa enemmän kuin esimerkiksi kotiaskareita. Suurin osa työistä taas kuvaili hyvinkin tarkasti päivänsä kulkua ja siihen kuuluvia kotitöitä.

“Pelaan uhkapelejä. Siivoan mäkärissä tai jossain muussa roskaruoka ravintolassa. Olen tuihattaja. Perheen perustan 25v ja siihen kuuluu vaimo ja lapsi. Harrastan bilettämistä ja salilla käymistä. Jokainen päiväni on erilainen: Herään, nukun, herään, syön aamupalaa, menen töihin, tulen töistä, käyn salilla, tulen salilta, syön iltapalaa, menen nukkumaan.” (10P)

”Perheeseen kuuluvat vaimo ja lapsia. Perheen kanssa arki on kiireistä. Kuvaan videoita youtubeen. Yöllä kuvaan videoita ja päivällä käyn töissä ja editoin videoita.” (7P)

“Herään aamulla. Käyn suihkussa sen jälkeen herätän lapsen/lapset. Puen itseni ja heidät. Laitaudun muutenkin valmiiksi. Sitten syön ja sitten vien lapsen/lapset hoitoon. Lähdän töihin. Töiden jälkeen haen lapseni/lapset ja ajan kotiin. Kotona teen tavallisia arkiaskareita esim. pesen pyykkiä. Jos mieheni ei ole vielä tullut, teen ruoan. Kun mieheni on tullut kotiin, syömme yhdessä. Ruuan jälkeen katsomme ehkä hetken televisiota ja sitten lähdemme yhdessä ulos. Joko lenkille tai puistoon. Kun tulemme kotiin teemme iltatoimet ja luemme vaikka kirjaa. Jos on työhommia, niin teen ne lasten/lapsen mentyä nukkumaan. Illalla saatan tehdä jotain mieheni kanssa esim. katsoa leffaa. Sitten menemme nukkumaan.” (5T)

Eräissä kirjoitelmissa kerrottiin, ettei heillä tulevaisuudessa tule olemaan ollenkaan harrastuksia. Kummassakin kirjoitelmassa on esillä hoivaaminen. Tytön kirjoitelmassa hoitaminen kohdistuu lapsiin, kun taas poika kirjoittaa olevansa niin kiireinen koiran hoitamisen ja siivoamisen takia, ettei ehdi harrastaa. Näen poikaoppilaan kirjoitelman rikkovan sukupuolirooleja, sillä siinä haastetaan naistapaisina pidetyt hoivaaminen ja siivoaminen.

“Minulla ei ehkä ole harrastuksia, mutta hoidan lapsia ja matkustelen lomalla.” (12T)

“Minulla ei ole harrastuksia sillä kaikki aika menee koirasta huolehtimiseen ja siivoamiseen.” (9P)

Aikaisemman tutkimuksen mukaan ansiotyön ulkopuolelle jäävän ajan naiset käyttävät pääasiassa kotitöihin ja miehet vapaa-aikaan ja harrastuksiin. Ilmiötä on selitetty esimerkiksi sillä, että työssäkäyvät naiset yhdistävät vapaa ajanviettoa kotitöihin esimerkiksi katselemalla televisiota tiskatessaan. (Raijas & Pakoma 2010, 90–92.)

Tutkimukseni perusteella näen, että sukupuoliroolien rajoja rikottiin harrastusvalintojen kohdalla jonkin verran. Useampi tyttö aikoi harrastaa lapsuuden harrastustaan pesäpalloa aikuise-

nakin ja eräs poika harrasti kirjoitelmassaan pianon soittoa. Moni harrastus sai myös sukupuolittunutta arvoa kuten tanssi tai tietokoneella pelaaminen. Lisäksi kirjoitelmien perusteella voi tehdä päätelmiä siitä, että tulevaisuudessa miehillä on enemmän aikaa vapaa-ajan harrastuksiin kuin naisilla. Toisaalta kirjoitelmissa oli paljon mainintoja harrastuksista, joilla ei ole niin sanottua sukupuolittunutta arvoa, vaan ne nähdään neutraaleina kuten lenkkeily, kuntosalilla käyminen, retkeily sekä matkustelu, joita usein kuvattiin harrastettavan yhdessä perheen kanssa.

4.2 Ammatti

Harrastusvalintoihin verrattuna ammatit nähtiin tässä tutkimuksessa harrastuksia sukupuolittuneemmin. Suurin osa tytöistä ajatteli työskentelevänsä naisvaltaisella alalla kuten sairaanhoitajana, opettajana, psykologina tai fysioterapeuttina. Poikien kirjoitelmista tuli esiin halu miesvaltaisten ammattien pariin, joista eniten mainittiin autokorjaaja, rakennustyömies ja jalkapalloilija. Tilastojen mukaan esimerkiksi terveydenhuollon, sosiaalityön ja koulutuksen työntekijöistä 70 – 80 % on naisia, kun taas rakennusalalla tai maaliikenteessä heitä on vain 10 %. (Mikkola 2010, 219.) Miesvaltaisia ammatteja ovat esimerkiksi tekniikanalat sekä kuljetus- ja rakennustyöntekijä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017).

Stereotyyppisen käsityksen mukaan naiset ovat epäitsekämpiä ja empaattisempia kuin miehet. Käsityksen mukaan naisten kokema hyöty olisi riippuvainen myös muiden kokemasta hyödyistä toisin kuin miesten tapauksessa. Tämä voisi olla yksi selitys sille, miksi naiset hakeutuva hoiva-ammatteihin. (Halko 2010, 48–49.) Perinteisesti nähdään, että feminiinisyyteen kuuluu hoivaaminen ja auttavaisuus, mikä näkyy ammattivalinnoissa (Ylitapio-Mäntylä 2012b, 24). Tässäkin tutkimuksessa tytöt perustelivat ammattivalintojaan halulla auttaa muita ihmisiä. Muiden ihmisten auttamisen ajateltiin tuottavan nautintoa.

“Haluaisin isona sairaanhoitajaksi tai lääkäriksi. - Arkeni olisi kiireistä työni takia ja se harmittaa minua mutta minä nautin muiden auttamisesta.” (3T)

“Työni olisi joko psykologi, lääkäri taikka jotain millä voisin auttaa eri lapsia ja nuoria ympäri maailmaa.” (7T)

“Kun olen aikuinen, toivon että olisin hyvässä työpaikassa, esim. musiikinopettajana, luokanopettajana tai ehkä poliisina. Haluaisin olla työssä, missä ollaan lasten kanssa tai sitten, että auttaisin jollain tapaa muita ihmisiä.” (5T)

Tyttöjen kirjoitelmissa sukupuolirooleja myös rikottiin. Niissä mainittiin useamman kerran poliisin ammatti, joka nähdään miestapaisena alana. Mikäli tytöt kuitenkin haaveilivat kyseisestä alasta, mainittiin sitaatissa myös eläimet. Esimerkiksi ratsastuksen naisvaltaisuutta käsiteltäessä on päätelty sen juontavan juurensa myös naiseuteen kytkeytyvästä hoivasta ja äitiydestä, jonka takia esimerkiksi hevosharrastuksella on feminiininen leima (Ojanen 2016, 204–205).

“Olen ehkä ratsastuspoliisi, mutta haluan myös pitää ratsastustunteja omalla hienolla tallilla.” (13T)

“Isona haluaisin olla poliisi, vartija, koirapoliisi tai hevospoliisi.” (14T)

Pojat eivät kirjoitelmissaan juurikaan perustelleet ammatinvalintaansa, mutta niissä näkyi selkeästi maskuliiniset piirteet kuten tekninen osaaminen ja fyysinen kyvykkyys (kts. Ylitapio-Mäntylä 2012b, 24), sillä eniten mainintoja kirjoitelmissa oli jalkapalloilijan urasta, autokorjaajista sekä rakennustyömiehistä. Toisin kuin tyttöjen kirjoitelmissa, poikien kirjoitelmissa esiintyi halua matemaattisille aloille. Matematiikkaa onkin totuttu stereotyyppisesti pitämään enemmän miesten kuin naisten alueena. Mielikuva matematiikasta maskuliinisena tieteenalana perustuu oletuksiin siitä, että miehet ovat rationaalisempia ja soveltuvampia tieteenalalle, jossa korostetaan logiikkaa ja objektiivisuutta. (Kukkonen 2005, 55.) Tekniikka ja matematiikka ovatkin osa-alueita, joissa sukupuolistereotypiat näkyvät vahvasti. Miesten nähdään sopivan matemaattisille ja teknisille aloille, koska heidän oletetaan olevan parempia loogisessa päätelyssä kuin naiset. (Anundi 2005, 140.) Lisäksi muutama tyttö oli maininnut kirjoitelmassaan oman ammattinsa lisäksi myös miehensä ammatin, mitkä myös mukailivat perinteisiä sukupuolirooleja:

“Olisin töissä vaatemyyjänä. - Mieheni olisi töissä postinkantajana.” (8T)

“Olen ammatiltani opettaja - Mieheni tulee töistä johonkin aikaan iltaa, riippuu työpäivästä. Hän on ammatiltaan poliisi.” (10T)

Se, ettei poikien kirjoitelmissa juuri näkynyt halua perinteisiin naisvaltaisiin aloihin, voisi juontaa juurensa siitä, että tytöille poikamaisuus on sallitumpaa, mutta pojan tyttömäisyyttä ei heteronormatiivisessa yhteiskunnassa katsota hyvällä. Tämä liittyy sukupuolten hierarkkisuuteen. Miehisille ja maskuliiniseen elämänpiiriin kuuluville asioille annetaan yhteiskunnassamme suurempi arvo ja näin ollen naisellisuuteen ja feminiinisyyteen kuuluvat seikat nähdään alempiarvoisina. Tämä johtaa siihen, että tyttöjen on helpompaa ja hyväksyttävämpää rikkoa ja venyttää sukupuolten rajoja, sillä he tavallaan pyrkivät hierarkiassa korkeammalle. Poikien taas

nähdään liikkuvan hierarkiassa alemmas, mikäli he valitsevat feminiinisiä asioita. Pojan “tyttömäisyys” on sosiaalinen riski myös homofobian vuoksi. (Teräs 2005, 61.)

Erään tytön kirjoitelma sijoittui aikaan, jolloin hän ei kävisi töissä ollenkaan vaan olisi äitiyslomalla kotiäitinä. Äitiysloma näyttäytyy kirjoitelman perusteella kirjoittajalle seesteiseltä ja mieluisalta vaihtoehdolta. Miettisen (2008) mukaan valtaosa äideistä käyttääkin äitiysvapaan ja sitä seuraavan vanhempainvapaan, vaikka hoitovapaan pitäminen olisi mahdollista jakaa lapsen isän kanssa (Miettinen 2008, 15).

“Lasten syntyessä jäisin äitiyslomalle ja mieheni kävisi töissä. Päiväni aikuisena alkaisi siten, että mieheni herättäisi minut lähtiessään töihin. Sanoisimme heipat ja sitten hän lähtisi. Menisin laittamaan lapsille TV:een päälle ja lähtisin tekemään aamupalaa. Sitten söisimme yhdessä. Aamupalan jälkeen hetken vain löllöttelisin ja sitten lähtisimme ulos. Lenkkeilisin, kävisimme puistossa, näkisimme ystäviä ja veisimme koiran metsään. Kun saapuisimme kotiin lapset saisivat leikkiä ja minä laittaisin ruuan. Sitten pienimmät menisivät päiväunille ja isommat levähtämään. Itse vaikka lukisin lehteä ja rauhoittuisin. Lasteni herättyä söisimme välipalaa ja heillä olisi nälkä. Samoihin aikoihin mieheni tulisi töistä.” (7T)

Stereotyyppisten sukupuoliroolien näkökulmasta naisen tehtävä on kantaa vastuu synnyttämisestä ja hoivaamisesta. Nainen nähdään luonnostaan kodin ylläpitäjänä, äitinä ja vaimoina. (Vilkkä 2010, 45.) Miehen tehtävä taas on toimia kodin ulkopuolella ansiotyössä. Sukupuolitunut käsitys siitä, että miehet ovat perheen pääasiallisia elättäjiä juontaa juurensa 1700-luvulta saakka. Tänä päivänä sukupuoliero näkyy ammattivalinnoissa ja miesvaltaisten alojen parempipalkkaisuudessa. (Korvajärvi 2003, 177–179.) Kokopäivätyötä tekevien naisten keskimääräinen palkka on myös tullut lähemmäs miesten palkkaa, mutta se on edelleen vain 70 – 80 % miesten palkoista (Mikkola 2010, 219). Erään pojan kirjoitelmassa näkyikin vahvasti näkemys perheen elättämisestä:

“Minä luulen olevani koneurakoitsija. Luulen että elämäni on aika kiireistä. Olen raktori työssä josta saisin aivan hyvin rahaa että voin elättää perheeni.” (5P)

Aineistostani ilmeni myös, että miesten nähtiin tekevän pidempää työpäivää kuin naisten. Koska perinteisen näkemyksen mukaan mies kantaa vastuun perheen taloudesta hänen on myös käytettävä enemmän aikaa ansiotyöhön kuin naisten (Ruuskanen 2010, 82–83; Raijas & Pakoma 2010, 90). Miehet tekevätkin tutkimusten mukaan hieman yleisemmin ylitöitä. Näin ollen heille jää vähemmän aikaa perheelle, sillä heidän työpäivänsä ovat pidempiä. (Lammi-Taskula & Salmi 2016, 169.)

“Mieheni tulee töistä johonkin aikaan iltaa, riippuu työpäivästä.” (6T)

“Perustyöpäiväni kestää n. 15.00 asti. – Mies on tullut töistä noin. 16.30. -Joskus, kun mieheni on ylitöissä ja minä menen treeneihin, vien lapset vanhemmille tai otan mukaan.”(10T)

“Vaimoni hakee nuorimman lapsen eskarista 12 ja minä tulen kotiin 4 maissa.” (4P)

Osa pojista otti kirjoitelmassaan esille hyvän palkan, kun taas tyttöjen kirjoitelmissa tätä teemaa ei juurikaan näkynyt, vaan painotettiin enemmänkin työssä viihtymistä. Tämäkin teema puhuu stereotyyppisten sukupuoliroolien puolesta, jossa miesten nähdään haluavan rakentaa menestyvää työuraa, kun naisten ajatellaan tekevän päätöksiä enemmänkin tunneperäisesti. (kts. Teräs, 2005, 62.)

“Olen hyväpalkkaisessa työssä jonkun yhtiön konttorihommissa.” (9P)

“Työssäni olisin onnellinen.” (7T)

Kaiken kaikkiaan tutkimukseni perusteella oppilaiden ammattivalinnat ovat jakautuneet sukupuolen mukaan. Tulokset mukailevat Mäkelän (2004) argumenttia siitä, että vielä tänäkin päivänä sukupuoliin liitetään stereotyyppisiä oletuksia muun muassa siitä, että naiset toimivat parhaiten empatiaa ja hoivaa vaativilla aloilla, kun taas miehet ymmärtävät esimerkiksi teknologiaa naisia paremmin. Toisaalta tyttöjen kirjoitelmien osalta pientä sukupuoliroolien rikkomista oli havaittavissa poliisin ammattien kohdalla. (kts. Anundi 2005, 140.)

4.3 Kotityöt

Kuten ansiotyö myös kodin sisällä tehtävät työt jakautuvat usein sukupuolen mukaan. Suomessa naiset tekevät lähes 1,5 tuntia enemmän kotitöitä viikossa kuin miehet (Raijas & Pakoma 2010, 91). Raijaan ja Pakoman (2010) mukaan kotitöiden jakautumista puolisoitten kesken voidaan karkeasti jaotella perinteisiksi sukupuolirooleja ruokkiviksi tai tasa-arvoisiksi. Perinteisen käsityksen mukaan mies kantaa vastuun perheen elannosta ja kotityöt jäävät naisen harteille. Tasa-arvoisessa mallissa puolisoit jakavat taloudellisen vastuun sekä kotityöt. (Raijas & Pakoma 2010, 90.) Oppilaiden kirjoitelmissa näkyi viitteitä kummankin mallin puolesta. Jotkut vastaajat näkivät kotityöt sukupuolittuneemmin kuin toiset:

“Vaimoni olisi sellainen joka tekisi suurimman osan kotitöistä.” (5P)

“Arkeni olisi vilkasta mutta minulla olisi aikaa myös perheelleni. Hoitaisin yhteisiä asioitamme ja kotitöitä. Minä laittaisin ruokaa, pesisin pyykkiä ja siivoaisin taloa.” (3T)

Kirjoitelmissa erilaiset kodin työt myös jaettiin usein joko perheen miehelle tai naiselle kuuluviiksi. Kotityöt itsessään siis nähtiin sukupuolittuneina.

“Minä hoidan pääasiassa ruuanlaiton ja suurimman osan siivouksesta. Lapsille annan pieniä kotitöitä esim: oman huoneen siivoamisen, osan pyykkäyksestä ja pienen osan ruuan laitosta. Mieheni hoitaisi sähkö- ja korjaustyöt.” (4T)

Raijaan ja Pakoman (2010) mukaan miehet tekevätkin enemmän huolto- ja korjaustöitä, mutta muuten naiset käyttävät kotitöihin enemmän aikaa. Tämä voisi johtua siitä, että naisten taakaksi yleensä jäävät toistuvat kodin työt, kun miehet tekevät enemmän kausiluontoisia töitä. Naisten työt ovat arjen sujumisen kannalta välttämättömpiä ja arkipäiväisiä, kun taas miesten työt vaativat enemmän fyysistä voimaa. Toiset työt perinteisesti kuuluvat naisille ja toiset miehille. Kotitöitä perinteisesti jakamalla sosiaalistetaan tiettyyn sukupuoleen. Tämä sosialisatio on nähtävissä erityisesti äidin ja isän rooleissa. Perheissä lapset sosiaalistetaan sukupuolen mukaisiin tehtäviin - tytöt kodin välttämättömiin perustoimintoihin ja pojat kodin ja sen lähipiirin kunnostus- ja ylläpitotehtäviin. (Raijas & Pakoma 2010, 91–92, 94–95.) Jokisen (2005, 158) mukaan miehet saattavatkin päästä arjen pyöryksessä naisia vähemmällä.

Tutkimusten mukaan Suomessa naiset tekevät yhä miehiä enemmän kotitöitä. Naiseuteen ja äitiyteen nimittäin stereotyyppisesti liitetään kodin siistinä pitäminen, hyvin hoidetut lapset sekä arjesta huolehtiminen ylipäänsä. (Raijas & Pakoma 2010, 94–95). Eräs vastaaja kirjoittikin perheen ylläpitämisestä:

“Normaaliin päivääni kuuluu lasten hoito, töissä käyminen, eläinten ulkoiluttaminen ja perheen ylläpitäminen ylipäänsä.” (9T)

Joistakin kirjoitelmista nousi esille myös teema, jossa vaimo pitää kotia yllä, jotta töistä kotiin palaavalla miehellä on vastassaan puhdas koti ja ruoka valmiina:

“Töiden jälkeen haen lapseni/lapset ja ajan kotiin. Kotona teen tavallisia arkiaskareita esim. pesen pyykkiä. Koska mieheni ei ole vielä tullut, teen ruoan. Kun mieheni on tullut kotiin, syömme yhdessä.” (5T)

Vilkkan (2010, 45) mukaan stereotyyppisesti naista pidetään ikään kuin miehen työvoiman uusintajana. Taskula (2004) toteaa kuitenkin, että miesten panos on jonkin verran kasvanut ja he osallistuvatkin osaan kotitöistä melko aktiivisesti, kuten siivoamiseen, ostosten tekoon ja seurusteluun lasten kanssa. Pyykinpesu ja ruuanlaitto jäävät kuitenkin usein pääosin naisen harteille. (Lammi-Taskula 2004, 185.) Tämä näkyi myös tutkimukseni aineistossa:

“Aikuisena minun ja perheeni kotityöt jakautuisivat varmaan silleen, että kaikki auttaa esim. siivoamisessa. Mutta varmaan minä tekisin ruoan.” (1T)

“Kävisin herättämässä lapseni ja laittaisin heille vaatteet ja petaisin pedit. Antaisin heille ruoan ja lähtisin töihin. – Päivällä minä tai mieheni tekee ruoan. – Mieheni tekisi ulkotöitä.” (2T)

Keräämässäni aineistossa näkyi kuitenkin myös kotitöiden tasa-arvoisen jakautumisen mallia:

“Kotona oltaisiin tasavertaisia, eikä olisi niin, että minä laitan pyykkiä ja teen ruuan, vaan se, kumpi tulisi aikaisemmin kotiin tekisi ruuan jne”. (5T)

“Kaikki tekevät kotitöitä ja huolehtivat asunnosta.” (9T)

“Kotityöt jakautuisivat suurin piirtein tasan ja lapset tekisivät vähän.” (15T)

“Minä ja vaimoni tehtäisiin kotityöt vuorotellen ja ajallaan lapsetkin tekee.” (2P)

Lasten hoitaminen nähtiin lähes kaikissa kirjoitelmissa sekä isän että äidin tehtävänä. Voisi siis tulkita, että hoivaamisen feminiininen etiikka on hiljalleen purkautumassa. Äitikeskeisestä hoivamallista ollaan tutkimukseni perusteella siirtymässä niin kutsuttuun jaettuun vanhemmuuteen.

“Menisin töihin tulisin kotiin iltapäivällä hoitaisin lapsia.” (2P)

“Käyn töissä, olen lapsen kanssa ja urheilen.” (8P)

“Arkipäivinä minä käyn töissä, hoidan lapsiani ja leikin niiden kanssa.” (11P)

Kolehmainen (2004) mukaan lapsista ja kodista huolehtiessaan mies rikkoo työnjakojen sukupuolittunutta luonnetta. Niin rikotaan näkemystä, jossa mies ja nainen nähtäisiin erilaisina ja heidän tulisi siksi tehdä erilaisia asioita. Kotitöissä ei ole sinällään mitään epämaskuliinista, mutta niillä on vain feminiininen leima. Mitä enemmän miehet nähdään lapsia hoitavina ja kotitöitä tekevinä, sitä nopeammin stereotyyppisiä käsityksiä miehille ja naisille sopivista töistä muutetaan. (Kolehmainen 2004, 97.) Sillä minkä pojat ja miehet katsovat itselleen suotaviksi ja mahdolliseksi on yhteys siihen, miten kodin- ja lastenhoitoon sekä työssäkäyntiin liittyviä asioita perheessä jaetaan (Kolehmainen & Aalto 2004, 15).

Kotitöiden osalta sukupuolirooleja ja -stereotyyppioita siis rikottiin, mutta myös ylläpidettiin. Osassa kirjoitelmia vaimo nähtiin kodin ylläpitäjänä ja kotityöt nähtiin naiselle kuuluvana alueena. Kotitöitä myös jaettiin joko miehelle tai naiselle kuuluviksi. Ruoanlaitto, siivoaminen ja

pyykkääminen nähtiin naiselle kuuluvina töinä ja miehelle jäivät hoidettaviksi ulko-, sähkö- ja korjaustyöt. Osassa kirjoitelmia kuitenkin kirjoitettiin kotitöiden tasaisen jakamisen puolesta.

4.4 Perhe

Kaikissa kirjoitelmissa käsiteltiin perhesuhteita ja kirjoitelmien perusteella perhe nähtiin tärkeäksi osaksi tulevaisuutta. Tyttöjen kirjoitelmia verratessa poikien kirjoitelmiin näkyi ero, jossa tytöt olivat miettineet lasten nimet ja sukupuolet valmiiksi toisin kuin pojat. Tästä voisi päätellä, että tytöt ovat miettineet tulevaisuuttaan tarkemmin ja käyttäneet siihen aikaa, kun taas tutkimukseeni osallistuneet pojat eivät. Tämä teema näkyi myös muilla tavoilla, kuten siinä, että tyttöjen kirjoitelmien yleisilmekin oli kielellisesti paljon rikkaampi kuin poikien ja kirjoitelmat olivat pidempiä. Nurmen ja Nuutisen (1987) tutkimus ilmensi samantapaisia tuloksia. Kyseisessä tutkimuksessa tyttöjen ajatukset ja kirjoitukset olivat laajempia ja syvällisempiä. Poikien kirjoitelmissa perheasioista saattoi olla vain lyhyt maininta. (Nurmi & Nuutinen 1987, 17.)

“Olen 29-vuotta ja asun Tampereella omakotitalossa. Perheeseeni kuuluu 3-vuotias tyttö Ceela, 5-vuotias poika Lucas, mies ja kissa.” (6T)

“Asuisimme omakotitalossa jossain Turussa tai Helsingissä. - Meillä olisi mökki tai asuntovaunu jossain Syötteellä tai Rukalla.” (15T)

“Asun maaseudulla lapissa keskellä metsää. Siellä on iso lampi keskellä tonttia millä asun. Hieno omakotitalo ja iso piha missä on iso söpö navetta.” (13T)

“Lapseni saivat syntyä n. 2 vuoden välein. Saisin 2 - 4 lasta ja kaikilla olisi sama isä. Lasten ja aviomieheni lisäksi minulla olisi koira, hyvä ystäväpiiri ja oma talo.” (7T)

Suurimmassa osassa kirjoitelmia perhe kuvailtiin hyvin perinteiseksi ydinperheeksi. Yllä olevassa kirjoitelmassa suorastaan korostettiin, että kaikilla lapsilla on sama isä. Rossi (2003) perustelee heteroydinperheiden suurta määrää heteronormatiivisella kulttuurillamme. Hänen mukaansa heterovanhemmat ja heidän lapsensa muodostavat vallitsevan sukupuolijärjestelmän peruspilarit. (Rossi 2003, 119, 130, 135.) Vaikka perinteisen perheen malli olikin dominoiva, ponnahti kirjoitelmissa esille muutamat perinteisen perhemallin ulkopuolellekin jäävät mallit. Yksin elämistä tai kaverin kanssa asustelua pidettiin luonnollisena eikä sitä sen kummemmin perusteltu.

“Isona haluaisin asua kaverini tai poikaystäväni kanssa ja lemmikin. Haluaisin asua isossa, avarassa ja modernissa omakoti- rivi tai kerrostalossa (mahdollisimman monikerroksinen).” (14T)

“Minulla ei ole perhettä, asun yksin koirani kanssa.” (9P)

Osassa kirjoitelmia perheenjäseniä oli kuvailtu eri tavoilla, joista voi päätellä millaisia ominaisuuksia tietyllä perheenjäsenellä nähdään tärkeänä. Mies kuvaillaan luotettavaksi, tyttölapsen odotetaan käyttäytyvän hyvin ja olevan kaunis, kun taas poikalapsen ominaisuutena pidetään rehellisyyttä. Perinteisiä stereotyyppioita mukaillen naiset ja tytöt nähdäänkin ulkonäöstään huolehtivina ja miehet ja pojat reippaina ja rehellisinä. Teräksen (2005) tekemässä tutkimuksessa huomattiin, että tyttölapsia keuhuttiin enemmän ulkonäköön liittyvistä asioista ja poikalapsia persoonaan ja luonteenpiirteisiin kuuluvista asioista.

”Perheeseeni kuuluu tulevaisuudessa luultavasti komea, luottamuksellinen mies ja yksi kaunis käytöksellinen tyttölapsi, hyväkäytöksellinen ja rehellinen poikalapsi.”(16T)

Kun tutkin oppilaiden mainintoja perheestä ja perheen koosta, tyttöjen ja poikien välillä ei näkynyt merkittävää eroa. Suurin osa oppilaista toivoi tulevaisuudessa saavansa 1–4 lasta. Sopivaksi iäksi perustaa perheen oppilaat näkivät 25–30 vuoden iässä. Eräät tytöistä olivat perustelleet perheenperustamisikää sillä, että haluavat ennen perheen perustamista opiskella ja matkustella. Tämänkin näen argumentoivan sen puolesta, että naisten paikka nähdään nykyään yhtä lailla työelämässä kuin miestenkin, eikä naisten päätehtävänä pidetä lasten hankkimista ja hoiuamista.

”Haluaisin perheen ehkä 30 iän paikkeilla tai ainakin sen jälkeen kun olen saanut opinnot suoritettua.” (16T)

”Aikuisena minulla olisi perhe ja olisin naimisissa, mutta haluan ennen sitä elää nuoruuttani ja opiskella ammatin, matkustella ja nauttia vapaudesta.” (7T)

Tutkimukseni perusteella suurin osa sekä tytöistä että pojista haaveilee perheen perustamisesta ja kuvailee perhettään perinteisen ydinerheen mukaiseksi. Erona tyttöjen ja poikien välillä näyttäytyi se, että tyttöoppilaat olivat kuvailleet perhettään ja asumismuotoon rikkaammin kuin pojat. Tästä voisi vetää johtopäätöksen, että tytöt ovat miettineet tarkemmin tulevaisuuden perhettään kuin pojat.

5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuuden arviointia tehdään koko tutkimusprosessin ajan (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 26). Tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta on kiinnitettävä huomiota siihen, että oma kokemus ja aikaisemmat tiedot vaikuttaisivat aineistoista poimittujen ilmausten tulkintaan mahdollisimman vähän eli tutkimus olisi toteutettu objektiivisesti. Kuten kaikissa kvalitatiivisissa tutkimuksissa tutkijana en kuitenkaan pystynyt olemaan täysin objektiivinen. Tulkintaan ja johtopäätöksiin vaikuttavat tahattomasti oma ajatusmaailmani. Vaikka pyrinkin luopumaan ennakkokäsityksistäni, uskon niiden vaikuttaneen kuitenkin tutkimuksen teon taustalla. (kts. Tuomi & Sarajärvi, 2009, 136.) Ahosen (1994) mukaan tutkimuksen tietty subjektiivisuus ei kuitenkaan ole haittaava tekijä, mikäli sen tiedostaa läpi tutkimuksen teon. Hallittu subjektiivisuus onkin yksi tutkimuksen luotettavuuden perusta. (Ahonen, 1994, 122, 124.) Tämä on yksi syy, miksi olen valinnut abduktiivisen analyysin tutkimukselleni eli myönnän aikaisempien teorioiden ja ajatusmallien vaikuttavan tutkimuksen teon taustalla. Omien ajatusten ja kokemusten tiedostaminen sekä perehtyminen aikaisempiin tutkimuksiin ja teoreettisiin lähtökohtiin ovat kuitenkin auttaneet subjektiivisuuden hallinnassa.

Tutkimukseni luotettavuutta lisää se, että olen pyrkinyt käyttämään tutkimuksessani monipuolista tutkimuskirjallisuutta. Ahonen (1994) väittääkin, että mitä vankempi tutkijan teoreettinen perehtyneisyys on, sitä objektiivisemmin tulkintaa on mahdollista tehdä (Ahonen 1994, 124). Koska tutkimukseni sijoittuu suomalaiseen yhteiskuntaan ja siinä ilmeneviin sukupuolirooleihin, näen perusteltuna sen, että suurimmaksi osaksi lähdeaineisto on suomalaista. Lisäksi olen pyrkinyt löytämään mahdollisimman tuoreita teoksia ja mikäli käytössäni on vanhempaa kirjallisuutta, on niiden sisältämä informaatio tutkimustani ajatellen relevanttia. Aikaisemmilla tutkimuksilla ja kirjallisuudella on ollut suuri merkitys tutkimukseni kannalta, koska tutkimukseni on abduktiivista. Olen nimittäin verrannut keräämästäni aineistosta nousseita sukupuoleen liittyviä teemoja muuhun kirjallisuuteen ja tutkimuksiin, jotka pohjautuvat sukupuolirooleihin ja -stereotypioihin. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää juurikin se seikka, että tutkijan tekemät tulkinnat saavat tukea muista samaa ilmiötä koskevista tutkimuksista.

Aineistonkeruumenetelmänä käytin kirjoitelmia. Kirjoitelmien avuksi jaoin oppilaille kirjoittelomalomakkeet, jotka sisälsivät apukysymyksiä (liite 4), jotta kirjoittamisen alkuun pääseminen olisi helpompaa. Oppilaan ei kuitenkaan tarvinnut vastata jokaiseen kysymykseen kirjallisesti,

vaan hän sai jättää halutessaan kysymyksiä välistä tai kirjoittaa asioita niiden ulkopuolelta. Mikäli oppilaille heräsi kirjoitelmien tekoon tai tutkimukseen liittyen kysyttävää, olin paikalla koko aineiston keruun ajan vastaamassa niihin. Validiteetin lisäämiseksi laadin apukysymykset huolellisesti ja muotoilin ne kuudesluokkalaiselle ymmärrettävään muotoon. Apukysymyksiä laadinnassa otin huomioon myös sen, että ne linkittyvät tutkimukseni teoreettiseen viitekehykseen ja vastaisivat tutkimusongelmiini. Pyrin muotoilemaan kysymykset sillä tavalla, että ne johdattelisivat vastaamista mahdollisimman vähän.

Näen ainekirjoituksen soveltuvan hyvin tutkimukseni aineistonkeruumenetelmäksi, sillä oppilaat saivat rauhan syventyä kysymyksiin ja niihin vastaamiseen anonyymisti ja omassa rauhassa. Kirjoitelmien pituus vaihteli – osa oppilaista oli kirjoittanut useamman sivun, kun taas jotkut kirjoitelmat olivat lyhyitä ja luettelomaisia. Aineistonkeruumenetelmänä kirjoitelman heikkoudeksi osoittautui kuitenkin se, että se rajoittaa heikommin kirjoittavien vastaamista Olinkin antanut mahdollisuuden myös ranskalaisin viivoin vastaamiseen, jotta heikomminkin kirjoittavat saisivat osallistuttua. Lasten puutteellinen sanavarasto ja kyky ilmaista ajatuksiaan olivatkin jossain määrin haaste analyysiä tehdessä. Tulkitut merkitykset ja kategoriat eli johtopäätökset ovat valideja niiden vastatessa sitä, mitä tutkittavat ovat tarkoittaneet. Lisäksi validiteetti riippuu tulkittujen merkitysten relevanssista tutkimuksen teoreettisten lähtökohtien suhteen. (Ahonen 1994, 129–130.) Uskon, että heikommin kirjoittavat oppilaat olisivat kuitenkin saaneet näkemyksensä paremmin esille esimerkiksi haastattelun avulla, sillä sen mahdollistamat tarkentavat kysymykset olisivat voineet tuoda ilmiöstä syvällisempää tietoa.

Laadullisesta aineistosta – tässä tutkimuksessa kirjoitelmista – löydettyjen merkitysten ja kategorioiden luotettavuus riippuu siitä, kuinka hyvin ne vastaavat kirjoittajien tarkoittamia merkityksiä sekä kuinka ne keskustelevat yhdessä teoreettisen viitekehyksen kanssa. Laadullisen tutkimuksen luotettavuudessa on siis kyse tehtyjen tulkintojen validiteetista. Tutkijan tulee välttää ylitulkintaa aineiston ilmauksista. (Ahonen 1994, 129–130, 152–154.) Tutkijan tulee tiedostaa, että aineistoa analysoidessa saattaa tulla myös virheitä ja tulkinta saattaa olla erilaista, kuin jonkun toisen. Moilasan ja Rähän (2001) mukaan inhimillinen todellisuus on kuitenkin monimerkityksellinen eikä absoluuttisesti oikeita tai vääriä tulkintoja ole olemassa (Moilanen & Rähä 2001, 44–45).

Olen pyrkinyt avaamaan tutkimuksen kulkua ja sen vaiheita mahdollisimman tarkasti, jotta lukija on selvillä tutkimuksen kulusta eikä tutkimuksen aitoutta olisi syytä epäillä. Olen kirjannut

ja perustellut tarkkaan aineiston keruuseen, käsittelyyn ja analyysiin liittyneet ratkaisut. Esi-
telessäni tutkimuksen tuloksia olen tuonut tutkittavien äänen kuuluviin suorilla lainauksilla,
jotta lukija näkee, että tutkimustuloksia on analysoitu ja raportoitu selkeästi ja rehellisesti. Ai-
neistoesimerkkien avulla on ollut tarkoitus myös auttaa lukijaa arvioimaan aineistosta tehtyjen
tulkintojen relevanttiutta.

Luotettavuuden tavoin myös tutkimuksen teon eettisen näkökulman tulee kulkea mukana läpi
tutkimuksen teon (Vilka 2015, 25–26). Ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen tekeminen edellyt-
tää tutkijalta hyvän tutkimuskäytännön noudattamista. Tutkittavan ihmisarvon ja itsemäärää-
misoikeuden kunnioittaminen on tässä tapauksessa tutkimuksen kivijalka. (Pelkonen & Lou-
hiala 2002, 129.) Tutkittavien anonymiteetti sekä tutkijan rehellisyys ja huolellisuus ovat tär-
keässä osassa tekemääni tutkimusta. Niin tutkimukseeni osallistuneet oppilaat kuin heidän kou-
lutkin pysyvät nimettöminä anonymiteetin suojaamiseksi. Eettinen velvollisuuteni on rapor-
toida tutkimustuloksiani mahdollisimman rehellisesti ja tarkasti suojellen samalla tutkittavia.
Asianmukaisilla viittauksilla olen ottanut huomioon myös muiden tutkijoiden työt, joita olen
tutkimuksessani lainannut. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132–133.) Olen huolehtinut, ettei kukaan
tutkimukseeni osallistuneista henkilöistä ole tunnistettavissa. Tutkimukseeni tuotettu aineisto
on luottamuksellista ja aineisto on ollut vain minun luettavissani.

Lupa tutkimuksen toteuttamiseen on kysytty lupa-anomusten muodossa niin koulujen rehto-
reilta (liite 1) kuin luokanopettajiltakin (liite 2). Koska aineistoa tutkimukseeni ovat tuottaneet
lapset, olen myös kysynyt vanhemmilta luvat tutkimukseen osallistumisesta (liite 3) ja käyttä-
nyt tutkimuksessani vain kirjoitelmia, joihin olen saanut vanhempien suostumuksen. Lupa-ano-
muksissa olen esitellyt itseni sekä kertonut tutkimukseni tarkoitusperistä. Kerroin myös oppi-
laille, että osallistuminen tutkimukseen oli vapaaehtoista, vaikka oppilas olisikin saanut van-
hemmiltaan luvan osallistumiseen. Etiikan tärkeys korostuu tutkimuksessani, koska lapset ovat
tutkittavina erityisen haavoittuvia. Vastuullinen asenne sekä sensitiivisyys ovat olleet avainase-
massa. Näen kuitenkin, ettei tutkimukseni ole erityisen arkaluonteinen sillä oppilaat kuvailivat
kirjoitelmissaan omaa tulevaisuuttaan. Arkaluonteista tutkimus on silloin, kun se aiheuttaa uh-
kaa tutkittaville. Tällaista uhkaa voi olla esimerkiksi henkilökohtaiset ja stressaavat tutkimus-
aiheet, jotka aiheuttavat levottomuutta ja emotionaalista kärsimystä. (Saaranen-Kauppinen &
Puusniekka 2009, 9, 19.)

6 Pohdinta

Pro gradu -tutkielmani tavoitteena oli nostaa esille päivitettyä tietoa siitä, millä tavoin stereotyyppiset sukupuoliroolit heijastuvat lasten tulevaisuuskuvista. Tarkoitukseni oli selvittää vaikuttavatko perinteiset sukupuolimallit nykypäivän lasten tulevaisuuden valintoihin ja toimintaan. Aineiston keräsin kirjoitelmien muodossa ja vaikka oppilaiden motivaatio lähteä kirjoittamaan kirjoitelmia tulevaisuudestaan olikin vaihtelevaa ja kirjoitelmien pituuksissa oli suuria eroja, koen, että kirjoitelmin hankittu aineisto on tutkimukseni näkökulmasta onnistunut. Toki olisi ollut mielenkiintoista esimerkiksi haastatella sellaisia oppilaita, joiden kirjallinen tuotos oli suppeahkoa tai käsiala vaikeasti ymmärrettävää, mutta olen kuitenkin tutkimukseeni tyytyväinen näinkin. Tutkimustani voisi myös varioida siten, että oppilaat eivät kirjoittaisikaan kirjoitelmia omasta itsestään, vaan saisivat kuvailla omasta näkökulmastaan nais- ja miessukupuolisen yksilön arkea. Kaiken kaikkiaan sain kirjoitelmista tutkimuskysymyksiäni vastaavaa aineistoa ja sitä on mielestäni riittävästi.

Stereotyyppisiä sukupuolirooleja lähdin tutkimaan tulevaisuuskuvien kautta, koska nykyhetkessä vallitsevat sukupuolittavat roolit ja stereotypiat heijastuvat tulevaisuuden odotuksiin ja haaveisiin, sillä peilaamme omaa olemistamme, sukupuoltamme ja seksuaalisuuttamme stereotypioita vasten. Nämä stereotyyppiset ajattelumallit siis säätelevät ja määrittelevät sitä, millaisia voimme olla, miten voimme elää ja mitä voimme haluta tulevaisuudelta. (Vilka 2010, 112–113). Stereotypiat kaventavat yksilöiden potentiaalia rajaamalla heidän kiinnostuksen kohteitaan ja kykyjään. Sukupuolten elämänpiirien erillään pitämisellä aiheutetaan yksilöille tarpeettomia sopeutumisvaikeuksia ahtaamalla persoonia sukupuolensa mukaisiin rooleihin. (Ylitapio-Mäntylä 2012b, 23.)

Tutkimuksen teon taustalla häilyy oma ammatillinen suuntautumiseni kasvatusalalle, ja perimmäinen syy tutkimukseni aihevalintaan onkin auttaa erityisesti kasvatustieteilijöitä tiedostamaan ja tunnistamaan sukupuolittavia malleja omassa toiminnassaan sekä tuoda tietoa sukupuolittavan kasvatuksen ja toiminnan koko elämänkaaren mittaisista vaikutuksista. Kasvatustehtävää toteuttavilla ihmisillä, niin opettajilla kuin vanhemmilla ja huoltajillakin, on vahva vaikutus lasten päätöksiin ja valintoihin tulevaisuutensa suhteen. Huuskan ja Karvisen (2012) mukaan avoimen ja hyväksyvän kasvu ympäristön avulla lapsen on mahdollista lähteä toteuttamaan itseään ja sukupuoltaan parhaaksi kokemallaan tavalla. Näin hän pystyy tekemään valintoja ja päätöksiä todellisten kiinnostuksen kohteidensa perusteella. (Huuska & Karvinen 2012, 36.) Mahdollisimman varhain aloitettu tasa-arvoinen ja sukupuolisensitiivinen työ heijastuvat

niin tulevaisuuden työelämään kuin perheiden sisäisiinkin käytäntöihin, kun lakataan ajattelemasta tiettyjen töiden sopivan tai kuuluvan vain tietylle sukupuolelle (Ylitapio-Mäntylä 2012, 284).

Sukupuolten tasa-arvo on ajankohtainen aihe ja sen eteen tehdään koko ajan töitä. Tasa-arvoasioissa ollaankin menty koko ajan eteenpäin eivätkä sukupuoliroolit ole enää niin sitovia kuin ne ovat olleet aikaisemmin. Tasa-arvon suhteen on kuitenkin tehtävä vielä runsaasti töitä, vaikka suunta onkin tällä hetkellä oikea. Vaikka sukupuoliroolit ja sukupuolistereotyytiat ovat sitkeästi pinttyneitä kulttuuriimme ja yhteiskuntaamme, eikä niitä ole vielä tänäkään päivänä saatu purettua, niin ainakin ne on saatu liikkeelle. Voikin ajatella, että nykypäivänä sukupuolirooleja koskevat asenteet ovat liberalisoituneet ja käsitykset sukupuolille sopivista tehtävistä laajentuneet. (Miettinen 2008, 9.) Yhteiskunnan todellinen muutos onkin suurimmaksi osaksi riippuvainen siinä vallitsevista arvoista ja asenteista (Petäjaniemi & Tarkki 1998, 217). Niiden muuttaminen on hidasta ja vaatii yhteistyötä kaikkien sosialisoinnin välittäjien kesken. Tarkastelemalla kriittisesti omaa toimintaamme, oletuksiamme ja ajatuksiamme pystymme jyräämään stereotyyppisiä sukupuolirooleja jatkuvasti lisää. Tiedostan myös itse tuottaneeni sukupuolta ja sen rooleja tutkimusta tehdessäni, sillä olen koko tutkimukseni ajan tuottanut jakoa tyttöihin ja poikiin sekä heille suunnattuihin toimintoihin. Ilman tätä tutkimukseni teko ei olisi kuitenkaan ollut mahdollista, sillä sukupuolen näkyväksi tekeminen on ainoa keino tuoda kritiikin alle arjen luokittelevia ja sukupuolittavia käytäntöjä. Sukupuolten tasa-arvo syntyy ajattelu- ja toimintatapoja muuttamalla.

Koska yhteiskuntamme päämääränä on sukupuolten tasa-arvo ja kaikille yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikilla elämänosa-alueilla lähdän seuraavaksi avaamaan, onko sukupuolten tasa-arvon eteen tehty työ tuottanut hedelmää tekemäni tutkimuksen perusteella. Vaikka en tapaus-tutkimuksellani pyrikään yleistettävään tietoon näen, että tutkimukseni kautta voimme tehdä tulkintaa siitä, mikä on sukupuolten tasa-arvon tilanne yhteiskunnassamme tällä hetkellä sekä luoda mielikuvaa siitä, millaisia käsityksiä tämän päivän lapsilla on sukupuolirooleista ja -stereotyyppiöistä. Näin pystymme tekemään johtopäätöksiä siitä, millaiseen yhteiskuntaan tutkimukseeni osallistuneet lapset ovat sosiaalistuneet. Uskon, että vastaajat kirjoittavat tulevaisuuskuvissaan ilmiöistä, jotka ovat lähellä vastaajien joka päiväistä arkea.

Mitä perinteisiä sukupuolirooleja ja -stereotyyppiöitä oppilaiden tulevaisuuskuvissa sitten esiintyi? Tässä tutkimuksessa niin ammatit, harrastukset ja vapaa-aika sekä perheiden sisäiset käy-

tännöt sisälsivät paljon perinteisiin ja stereotyyppisiin sukupuolirooleihin sidoksissa olevia käsityksiä. Ammatti- sekä harrastuvalinnat näyttäytyivät useimmissa kirjoitelmissa sukupuolittuneina. Tytöt suosivat harrastuksissaan feminiinisinä pidettyjä urheilulajeja kuten tanssia ja voimistelua, kun taas pojat aikoivat harrastaa tietokonepelejä ja jalkapalloa aikuisinakin. Tämä sukupuolittunut ilmiö näkyi myös ammattihaaveissa, sillä tytöt suunnittelivat suuntaavansa hoiva- ja kasvatustalon ammatteihin poikien haaveillessa tekniikan aloista sekä kuljetus- ja rakennusalan ammateista. Lisäksi miehen nähtiin tekevän pidempää työpäivää, kun taas nainen kuvattiin tekevän enemmän kodin töitä, kuten siivoavan, pyykkäävän ja laittavan ruokaa töistä palaavalle miehelle. Tutkimuksessani ei myöskään esiintynyt yhtään sellaista kirjoitelmää, jossa parisuhde olisi nähty minään muuna kuin heterosuhteena.

Rikottiinko näitä perinteisiä sukupuolirooleja ja -stereotyyppioita tutkimuksessani millään tavalla? Tässä tutkimuksessa esiintyi myös stereotyyppisten sukupuoliroolien rikkomista. Oppilaiden tulevaisuuskuvista löytyi osioita, joissa kuvailtiin ammattia tai harrastusta, joka taistelee perinteisiä sukupuolirooleja vastaan. Tämä ilmiö oli kuitenkin yleisempää tyttöoppilaiden kirjoitelmissa, mikä puolestaan viittaa sukupuolten hierarkkisuuteen. Tämän perusteella voi siis olettaa, että tyttöjen on yhä helpompi pyrkiä kohti maskuliinisia käyttäytymisen malleja kuin toisinpäin. Oppilaiden kirjoitelmat heijastivat myös jaetun vanhemmuuden teemaa, jossa molemmat vanhemmat käyvät töissä, hoitavat lapsia ja jakavat kotityöt tasaisesti.

Yleisesti voisikin sanoa, että oppilaiden tulevaisuuskuvissa oli nähtävissä niin sukupuolirooleja rikkovia että sukupuolten tasa-arvon puolesta argumentoivia ajatuksia sekä perinteisiä näkemyksiä sukupuolista ja sen rooleista. Kaiken kaikkiaan tutkimuksestani tehdyt havainnot ja tulokset osoittavat, että perinteisillä sukupuolirooleilla ja -stereotyyppioilla on yhä vaikutusta lasten näkemyksiin, mutta niiden rikkomisesta on myös viitteitä. Näen, että kirjoitelmissa tavallaan tasapainotellaan perinteisten näkemysten ja uusien tasa-arvoisten käsitysten välillä. On ilmeistä, että tutkimukseeni osallistuneet oppilaat ovat kohdanneet sukupuolisosialisaation vaikutukset ja muodostaneet stereotyyppisiä käsityksiä miesten ja naisten tyypillisistä ominaisuuksista ja käyttäytymisen piirteistä. Tällaiset stereotyyppiset tavat saattavat säilyä kauankin sen jälkeen, kun niiden taustalla olleesta työnjaosta on jo yhteiskunnassa luovuttu (Takala 1974, 64). Sukupuolten välisen tasa-arvon luomisen eteen tehdään kuitenkin jatkuvasti enemmän töitä ja uusia sukupolvia kasvatetaan koko ajan sukupuolisensitiivisemmin. Uusien sukupolvien käsitykset tulevat korvaamaan aikaisempien sukupolvien käsityksiä, jolloin tasa-arvo kasvaa kasvamisestaan.

Myös aiemmissa tutkimuksissa on saatu samantyyppisiä tuloksia, jotka viittaavat siihen, että perinteisten ja stereotyyppisten sekä tasa-arvoisten sukupuolinäkökulmien välillä tasapainoiltaan. Jonna Hulkkon (2017) tutkimuksessa todetaan, että sukupuolten erilaisia ominaisuuksia ei enää nykypäivänä erotella niin voimakkaasti kuin aikaisemmin, vaikkakin maskuliiniset ja feminiiniset piirteet ovat näkyvillä oppilaiden kirjoitelmissa. Anneli Miettisen (2008) kirjoittamassa tutkimuksessa näkyi viitteitä sukupuolten työnjakoihin liittyvästä asenteiden tasa-arvoistumisesta, mutta tutkimuksen perusteella esimerkiksi kotityöt jakautuvat edelleen selkeästi sukupuolen mukaan. Jukka Lehtonen (2003) sen sijaan on tehnyt väitöskirjansa ei-heteroseksuaalisten nuorten näkökulmasta. Tutkimuksen näkökulmasta heteronormatiivisuutta sekä ylläpidetään että haastetaan koulumaailmassa. Päivi-Katariina Juutilainen (2003) toteaa opinto-ohjausta koskevassa väitöskirjassaan, että vaikka ohjaustilanteet ovat näennäisesti sukupuolineutraaleja, sisältävät ohjauskeskustelut paljon sukupuolittuneita merkityksiä, joilla sekä uusinnetaan että puretaan sukupuolittunutta yhteiskuntaa. Johanna Ahlvin ja Antti Joutsimon (2010) oppilaiden ammattikäsitteitä käsittelevässä tutkimuksessa sukupuolten tasa-arvoa kyllä pidettiin tärkeänä, mutta ammattivalintojen sukupuolijakauma oli perinteisten sukupuoliroolien mukaista. Oma tutkimukseni mukailee pitkälti näitä aikaisemmin saatuja tuloksia, mutta uutta tietoa tähän tutkimuskenttään tuon tulevaisuuteen sijoittuvalla näkökulmalla. Lisäksi useista aiemmista tutkimuksista poiketen, tässä tutkimuksessa oppilaat ovat kirjoittaneet kirjoitelmat omasta itsestään eivätkä jostakin kuvitellusta yksilöstä.

Tiivistetysti tutkimukseni pohjalta oppilaiden tulevaisuuskuviissaan kuvaama arki näyttäytyy kenttänä, jossa perinteiset sukupuolittavat tavat ja tottumukset yhä vallitsevat. Kirjoitelmien perusteella oletan, että sukupuolta rakennetaan ihmisten välisessä arkisessa kanssakäymisessä ja se on jatkuvassa vuorovaikutuksessa yhteiskunnallisten rakenteiden ja arkielämän välillä. Tutkimukseni näkökulmasta näen arkisen toiminnan kuvailun sukupuolen tekemisenä ja tuottamisena. Näen kirjoitelmien rakentuvan sen mukaan, miten oma sukupuoli ymmärretään ja mitä asioita pidetään hyväksyttävänä sille sukupuoliryhmälle, johon oppilas kokee kuuluvansa. Tiivistetysti kirjoitelmissa oli tulkittavissa perinteisiä näkemyksiä miehistä ja naisista ja heidän paikastaan yhteiskunnassa, mutta myös viitteitä sukupuoliroolien ja -stereotyyppien rikkomisesta ja sukupuolten tasa-arvoistumisesta.

Tutkimukseni perusteella voi todeta, että sukupuolten tasa-arvon eteen on yhä tehtävä töitä. Sukupuolinäkökulman huomioiminen kaikilla yhteiskunnan tasoilla on aidon sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisen edellytys. Koska opettajilla ja kasvattajilla on niin suuri vaikutus

sukupuolten tasa-arvon ja sukupuolisensitiivisyyden siirtäjinä, tulisi mielestäni opettajankoulutuksessa käsitellä enemmän näitä teemoja. Omien opiskeluvuosieni aikana sukupuolisensitiivistä opetusta ja kasvatusta on käsitelty hälyttävän vähän. Toivon uudistuneen ja sukupuolen huomioivan opetussuunnitelman myötä myös opettajankoulutusta antavien laitosten heräävän tämän asian tiimoilta. Näen, että erilaisiin sukupuolten tasa-arvoa edistäviin ohjeistuksiin ja kasvatusmateriaaleihin tulisi perehtyä niin opettajankoulutuksessa, varhaiskasvatuksessa, kouluissa kuin kodeissakin.

Kun lisäämme yhteistyössä sukupuolisensitiivistä ja tasa-arvoista otetta, voimme vaikuttaa siihen, ettei yksilön valintoja ja mahdollisuuksia rajoita sukupuoli. Näin lisätään ymmärrystä siitä, että jokaisella ihmisellä on käytössään samat oikeudet, mahdollisuudet ja velvoitteet sukupuolesta huolimatta. Muutos ei ole helppo eikä nopea. Siksi jatkossakin on tärkeää kysyä, millaisia sukupuolitettuja merkityksiä yhteiskunnassamme minäkin hetkenä luodaan. Jatkuvasti muuttuva yhteiskunnallinen tilanne ja sitä muokkaavat ajatusmallit asettavat sukupuolikäsityksille koko ajan uusia haasteita. Näin ollen jatkossakin on tarvetta tutkimuksille, jotka käsittelevät sukupuolia ja sen rooleja. (kts. Juvonen 2016, 53.) Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista käsitellä luokanopettajien asemaa sukupuolen tuottajina. Millä tavoin luokanopettajat vaikuttavat siihen, että tytöt ja pojat valikoituvat erilaisiin tehtäviin ja että sukupuolten välinen työnjako uusintuu?

Lähteet

- Ahlvik, J. & Joutsimo, A. (2010). Ammattikäsitteet ja niiden sukupuolittuneisuus maailman kuvan osana. Pro gradu-tutkielma. Kasvatustieteiden tiedekunta. Hämeenlinnan opettajan koulutuslaitos.
- Ahonen, S. (1994). Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari. *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. (114–158). Helsinki: Kirjayhtymä.
- Alasuutari, M. (2003). *Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Allard, A., Cooper, M., Hildebrand, G., Wealands, E. (1995). *Stages: Steps Towards Addressing Gender in Educational Settings*. Carlton Vic. Australia: Curriculum corporation.
- Annola, J. (2011). *Äiti, emäntä, virkanainen, vartija*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Anttila, A-H. (2012). Sukupuolitettu kotityönjako ja sosiokulttuuriset rakenteet. *Sosiologia*. 49 (4), 291–306.
- Anundi, M. (2005). Teknologiakasvatuksen kehittämishaasteet tyttöjen näkökulmasta - teknologiakasvatuksen kehittämisprojekti Kastellin koululla. Teoksessa L. Teräs (toim.) *Koulutus, sukupuolisosialisaatio ja teknologia – näkökulmia segregatioon*. (136–155). Raahen Rannikon Laatumain Oy.
- Bell, W. (1997). *Foundations of Future Studies. Volumes I and II*. New Brunswick and London: Transaction Publishers.
- Butler, J. (1999, 2006). *Hankala sukupuoli*. Helsinki: Gaudeamus.
- Cousineau, T. & Domar, A. (2007). Psychological impact of infertility. *Best Practice & Research Clinical Obstetrics and Gynaecology*. 21 (2), 293–308.
- Eräranta, K. (2007). Olevasta tekijäksi? Psykososiaalinen tieto isän määrittäjänä. Teoksessa J. Vuori & R. Nätkin (toim.) *Perhetyön tieto*. (83–105). Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Golombok, S. & Fivush, R. (1994). *Gender development*. United States of America: Cambridge University Press.
- Halko, M-L. (2010). Riskiä kaihtavat naiset ja kilpailunhaluiset miehet. Teoksessa M-L. Halko, A. Mikkola & O-P. Ruuskanen (toim.) *Naiset, miehet ja talous*. (36–52). Helsinki: Gaudeamus.
- Heikkien, S. (2005). Hayley Wickenheiser miesten kaukalossa - rehtiä kamppailua segregatiota vastaan: Urheilu sukupuolieroa ja segregatiota ylläpitävänä instituutiona. Teoksessa

- L. Teräs (toim.) *Koulutus, sukupuolisosialisaatio ja teknologia – näkökulmia segregatioon.* (100–121). Raahen: Rannikon Lautupaino Oy.
- Heiskanen, T., Korvajärvi, P. & Rantalaiho, L. (2008). Sukupuoli ja työ: pysyvyyttä ja liikahduksia. Teoksessa T. Heiskanen, M. Leinonen, A. Järvensivu & S. Aho (toim.) *Kohti uutta työelämää.* (109–134). Tampere: Juvenes Print.
- Helve, H. (1997). Nuorten muuttuvat arvot ja maailmankuvat. Teoksessa H. Helve. (toim.) *Arvot, maailmankuvat, sukupuoli.* (140–172). Helsinki: Yliopistopaino.
- Henkel, K. (2010). *En jämställd förskola. Teori och praktik.* Falun: Scandbook AB.
- Hirdman, Y. (1990). Genussystemet. Teoksessa Y. Hirdman, I. Persson & J P. Olsen *Demokrati och makt i Sverige.* (toim.) *Demokrati och makt i Sverige.* SOU 1990:44, (73–116). Uppsala.
- Hirdman, Y. (1991). The Gender System. Teoksessa Andreasen, Tayo & Borchorst, Anette & Dahlerup, Drude & Lous, Eva & Nielsen, Hanne Rimmén (toim.) *Moving on: New Perspectives on the Women's Movement.* Aarhus: Aarhus University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita.* Tammi: Helsinki.
- Horelli, L. & Saari, M. (2002). *Tasa-arvoa valtavirtaan. Tasa-arvon valtavirtaistamisen menetelmiä ja käytäntöjä.* Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2002:11.
- Hulkko, J. (2017). Sukupuoliroolit ja sukupuolistereotyytiat viidesluokkalaisten kirjoitelmissa. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Luokanopettajankoulutus.
- Husso, M. (2016). Sukupuoli ruumiillisena tapaisuutena ja elettyinä suhteena. Teoksessa M. Husso & R. Heiskala (toim.) *Sukupuolikysymys.* (73–91). Helsinki: Gaudeamus.
- Huttunen, J. (1990). *Isän merkitys pojan sosiaaliselle sukupuolelle.* Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Huuska, M. (2011). Sukupuolen monimuotoisuuden ammatillinen kohtaaminen. Teoksessa J. Nissinen, O. Ståhlström & L. Tuovinen (toim.) *Saanko olla totta? Seksuaalisen ja sukupuolisen monimuotoisuuden kohtaaminen.* (222–259). Helsinki: Gaudeamus.
- Huuska, M. & Karvinen, M. (2012). Persoona on aina enemmän kuin sukupuoli. Teoksessa O. Ylitapio-Mäntylä (toim.) *Villit ja kiltit.* (31–53). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jallinoja, R. (2006). *Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittelemässä.* Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, E. (2005). *Aikuisten arki.* Helsinki: Gaudeamus.
- Julkunen, R. (2010). *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit.* (111–135) Tampere: Vastapaino.

- Juutilainen, P-K. (2005). Johdatusta sukupuolisensitiiviseen ohjaukseen. Teoksessa E. Leinonen (toim.) *Opetuksen ja ohjauksen tasa-arvoiset käytännöt – sukupuolen huomioiva opas kasvatuksen arkeen.* (29–31). Oulu: Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus, WomenIT-hanke.
- Juvonen, T. (2016). Irtiottoja sukupuolen luonnollisuudesta. Teoksessa M. Husso & R. Heiskala (toim.) *Sukupuolikysymys.* (33–53). Helsinki: Gaudeamus.
- Keskinen, S. & Hopearuoho-Saajala, K. (1994). Pojat päivähoitossa. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Kolehmainen, J. (2004). Osallistuva isä – Muuttunut mies? Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen. (toim.) *Isäkirja.* (89–108). Keuruu: Otavan kirjapaino oy.
- Kolehmainen, J. & Aalto, I. (2004). Johdanto isyyksien tutkimiseen. Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen. (toim.) *Isäkirja.* (9–25). Keuruu: Otavan kirjapaino oy.
- Korvajärvi, P. (2003). Sukupuolistuneet muutokset työssä. Teoksessa: H. Melin & J. Nikula (toim.) *Yhteiskunnallinen muutos.* (171–180). Jyväskylä: Gummerus.
- Korvajärvi, P. (2010). Sukupuolistunut ja sukupuolistava työnjako. Teoksessa T. Saresma, L-M. Rossi & T. Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen.* (183–196). Helsinki: Hakapaino.
- Korvajärvi, P. (2016). Sukupuoliero työssä: numerot ja käytännöt. Teoksessa M. Husso & R. Heiskala. (toim.) *Sukupuolikysymys.* (142–160). Helsinki: Gaudeamus.
- Krautsuk, S. (2015). Lastenpsykiatri Sinkkonen jyrähtää: Antakaa poikien tanssia balettia. *Yle Uutiset.* <http://yle.fi/uutiset/3-8459594>. Julkaistu: 16.11.2015.
- Kukkonen, M. (2005). ”En ole yhtään matemaattinen ihminen” – tyttöjen minäkäsitys, asenteet ja itsearviointitaidot uravalintojen lähtökohtana. Teoksessa L. Teräs (toim.) *Koulutus, sukupuolisosialisaatio ja teknologia – näkökulmia segregatioon.* (50–68). Oulu: Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus, WomenIT-hanke.
- Lahelma, E. (1987). *Sukupuolten tasa-arvo koulussa.* Helsinki: Opetusministeriö.
- Lahelma, E. (1995). Naistutkimuksen näkökulmia opetuksen tutkimuksessa ja suunnittelussa. Teoksessa A. Vaahtokari & A. Vähäpassi (toim.) *Tutki, vertaile, arvioi. Näkökulmia opetuksen suunnitteluun ja tutkimukseen.* (50–66). Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (2007). *Tapaustutkimuksen taito.* Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Lammi-Taskula, J. (2004). Sukupuolijärjestelmä, vanhempainvapaat ja isät. Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen (toim.) *Isäkirja.* (167–192). Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. (2016). Perhe, työ ja sukupuoli. Teoksessa M. Husso & R. Heiskala (toim.) *Sukupuolikysymys.* (161–184). Helsinki: Gaudeamus.
- Lampela, K. (1995). *Sukupuolineutraaluis oppilaitoksissa.* Tutkimus 5/95. Opetushallitus.

- Lehtimäki, H. & Suoranta, J. (2005). Tytöt ja pojat tietoyhteiskunnassa ja sen tutkimuksessa. Teoksessa A-R. Lahikainen, P. Hietala, T. Inkinen, M. Kangassalo, R. Kivimäki & F. Mäyrä (toim.) *Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan.* (185–199). Helsinki: Gaudeamus.
- Lehtonen, J. (2003). *Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa.* Helsinki: Yliopistopaino.
- Leinonen, E. (toim.) (2005). *Opetuksen ja ohjauksen tasa-arvoiset käytännöt – sukupuolen huomioiva opas kasvatuksen arkeen.* Iisalmi: Painotalo Seiska.
- Metsämuuronen, J. (2007). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä.* Jyväskylä: Gummerus.
- Michel, A. (1986). *Down with stereotypes: eliminating sexism from children`s literature and school textbooks.* Paris: UNESCO.
- Miettinen, A. (2008). *Kotityöt sukupuoli ja tasa-arvo – palkattoman työn jakamiseen liittyvät käytännöt ja asenteen Suomessa.* Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja E 32 /2008. Helsinki: Yliopistopaino.
- Mikkela, E. (2013). Naisten ja miesten ammatit ja työt. Teoksessa M. Pietiläinen (toim.) *Työ, talous ja tasa-arvo.* (65–81.) Helsinki: Tilastokeskus.
- Mikkola, A. (2010). Sukupuolen tasa-arvon ja taloudellisen kehityksen vuorovaikutus. Teoksessa M-L. Halko, A. Mikkola & O-P. Ruuskanen (toim.) *Naiset, miehet ja talous.* (213–233). Helsinki: Gaudeamus.
- Mikkonen, S. (2005). *Onko isyys toisen luokan vanhemmuutta?* Kasvatus 36 (1), 74–76.
- Moilanen, M. & Räihä, R. (2001). Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2.* (44–67). Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Moir, A., Mattila, R., & Jessel, D. (1991). *Se suuri ero: Uusin tutkimustieto miehen ja naisen aivojen eroavuuksista.* Helsinki: Kirjayhtymä.
- Määttä, K., & Turunen, A. (1991). *Tasa-arvokasvatuksen didaktiikan perusteet.* Helsinki: Finn Lectura.
- Niiniluoto, I. (2002). Alkusanat. Teoksessa M. Kamppinen, O. Kuusi & S. Söderlund (toim.) *Tulevaisuudentutkimus – Perusteet ja sovellukset.* (7–10). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, E., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. (2014). *Ihmisen psykologinen kehitys.* Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Nurmi, J-E. & Nuutinen, P. (1987). *Tähtäimessä tulevaisuus. Suomalaisten nuorten käsityksiä tulevaisuudesta.* Tutkimuksia ja selvityksiä 2. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus ry.

- Nätkin, R. (2003). Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. (16–38.) Helsinki: Gaudeamus.
- Ojanen, K. (2016). ”Mä tykkään et se on niinku semmonen tyttöjen laji.” Sukupuoli, ikä ja homososiaalisen harrastustoiminnan perustelevinen. Teoksessa P. Berg & M. Kokkonen (toim.) *Urheilun takapuoli. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa*. (199–228). Helsinki: Unigrafia.
- Paajanen, P. (2003). *Parisuhde koetuksella. Käsitteitä parisuhteesta ja sen purkautumisesta*. E 17. Väestöliitto. Helsinki: Väestötutkimuslaitos.
- Pelkonen, R. & Louhiala, P. (2002). Ihminen lääketieteellisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa S. Karjalainen, V. Launis, R. Pelkonen & J. Pietarinen (toim.) *Tutkijan eettiset valinnat*. (126–136). Helsinki: Gaudeamus.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. (2014). Helsinki: Opetushallitus.
- Pesonen, H. (1997). Sukupuolitettu maailmankuva. Sukupuolinäkökulma teoreettiseen maailmankuvatutkimukseen. Teoksessa H. Helve. (toim.) *Arvot, maailmankuvat, sukupuoli*. (38–59). Helsinki: Yliopistopaino.
- Petäjaniemi, T. & Tarkki, J. (1998). *Tasa-arvo. Saavutuksia ja haasteita*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Puustinen, L., Ruoho, I. & Mäkelä, A. (2006). Feministisen mediatutkimuksen näkökulmat. Teoksessa: A. Mäkelä, L. Puustinen & I. Ruoho (toim.) *Sukupuolishow*. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. (15–44). Helsinki: Gaudeamus.
- Pääkkönen, H. & Hanifi, R. (2011). *Ajankäytön muutokset 2000-luvulla*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Pääkkönen, H. & Niemi, I. (2002). *Suomalainen arki: Ajankäyttö vuosituhaten vaihteessa*. Kulttuuri ja viestintä 2002:2. Helsinki: Tilastokeskus.
- Raijas, A. & Pakoma, R. (2010). Kotitalousteiden tekeminen ja teettäminen suomalaisissa kotitalouksissa. Teoksessa M-L. Halko, A. Mikkola & O-P. Ruuskanen. (toim.) *Naiset, miehet ja talous*. (86–103). Helsinki: Gaudeamus.
- Rossi, L-M. (2003). *Heterotehdas - Televisiomainonta sukupuolituotantona*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rotkirch, A., Basten, S., Väisänen, H. & Jokela, M. (2011). *Baby longing and men's reproductive motivation*. *Vienna Yearbook of Population Research*. 9, 283–306.
- Rotkirch, A., Tammisalo, K., Miettinen, A. & Berg, V. (2017). *Miksi vanhemmuutta lykätään? Nuorten aikuisten näkemyksiä lastensaannista*. *Perhebarometri*. Helsinki: Hansaprint Oy.

- Rubin, A. (1995). *Ote huomiseen. Tulevaisuustietoisuus opetuksessa*. Tulevaisuussarja 5. Tulevaisuuden tutkimuksen seura. Helsinki: Painatuskeskus Oy.
- Rubin, A. (2002). Tulevaisuudenkuvat ja identiteetin rakentuminen myöhäismodernissa. Teoksessa M. Kamppinen, O. Kuusi & S. Söderlund (toim.) *Tulevaisuudentutkimus – Perusteet ja sovellukset*. (789–818). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Rubin, A. (2002a). Tulevaisuudentutkimuksen käsitteitä. Teoksessa M. Kamppinen, O. Kuusi & S. Söderlund (toim.) *Tulevaisuudentutkimus – Perusteet ja sovellukset*. (887–906). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ruuskanen O-P. (2010). Kulutuksen, ajan ja hyvinvoinnin jakautuminen perheessä. Teoksessa M-L. Halko, A. Mikkola & O-P. Ruuskanen (toim.) *Naiset, miehet ja talous*. (71–85). Helsinki: Gaudeamus.
- Rönkä, A., Malinen, K., Sevón, E., Kinnunen, U., Poikonen, P-L. & Lämsä, T. (2009.) Arkielämänalueiden leikkauspisteessä: johtopäätökset ja ehdotuksia perheiden arjen tukemiseksi. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. (273–295). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2009). *Menetelmäopetuksen tietovaranto Kvali-MOTV kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisu.
- Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J. (2015). Tapaus ja tutkimus=tapaustutkimus? Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. (184–195). Juva: WS Bookwell Oy.
- Sayer, L., Gauthier, A. & Furstenberg, F. (2004). Educational Differences in Parent's Time with Children: Cross-National Variations. *Journal of Marriage and Family*. 66 (5), 152–116.
- Sevon, E. & Huttunen, J. (2004). Isäksi naisten kertomuksissa ja vähän miestenkin. Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen. (toim.) *Isäkirja*. (133–165). Tampere: Vastapaino.
- Simonen, L. (1986). Naisten huolenpitotyö ja kodinhoitajan ammatti. Teoksessa L. Rantalaiho (toim.) *Miesten tiede - naisten puuhet: yhteiskuntatieteen kritiikkiä naisten työn näkökulmasta*. (208–232). Tampere: Vastapaino.
- Sipilä, P. (1998). *Sukupuolitettu ihminen - kokonainen etiikka*. Helsinki: Gaudeamus.
- Syrjäläinen, E. & Kujala, T. (2010). Sukupuolitietoinen tasa-arvokasvatus - vaiettu aihe opettajankoulutuksessa ja koulun arjessa. Teoksessa M. Suortamo, L. Tainio, E. Ikävalko, T. Palmu & S. Tani (toim.) *Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa*. (25–40). Jyväskylä: PS-kustannus.

- Takala, A. (1974). *Uuden sukupolven vaihtoehdot*. Jyväskylä: Gummerus.
- Tarmo, M. (1992). "Tytöt ne mutisee mekkoonsa". Opettajien käsityksiä tytöistä. Teoksessa S. Näre & J. Lähteenmaa (toim.) *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. (284–297). Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Tasa-arvolaki 8.8.1986/609
- Tedre, S. (1999). *Hoivan sanattomat sopimukset*. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 40. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2017). *Työelämän segregatio*. Viitattu 18.2.2018, Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tyo/tyoelaman-segregatio>
- Teräs, L. (2005). Millainen on tyttö tai poika – sukupuolistereotyyppioiden vaikutus minäkäsitykseen ja tasa-arvoon. Teoksessa E. Leinonen (toim.) *Opetuksen ja ohjauksen tasa-arvoiset käytännöt – sukupuolen huomioiva opas kasvatuksen arkeen*. (57–66). Oulu: Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus, WomenIT-hanke.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Tammi.
- Valli, R. (2015). Paperinen kyselylomake. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. (84–108). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Venhola, M. (2001). *Intersukupuolisuus*. Viitattu: 17.3.2018, Saatavilla: http://whm13.louhi.net/~transtuk/wpcontent/uploads/2013/08/Artikkeli_is_Venhola2001.pdf
- Vihavainen, S. & Vasantalo, S. (2016). Vanhemmat valitsevat lapsille yhä tyttöjen ja poikien harrastuksia -Onko siitä jotakin haittaa? *Helsingin Sanomat*. Julkaistu 10.12.2016.
- Vilkka, H. (2010). *Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Vilkka, H. (2015). *Tutki ja kehitä*. Tammi: Helsinki.
- Wilska, T-A. (2010). Tytöt, pojat ja talous. Teoksessa M-L. Halko, A. Mikkola & O-P. Ruuskanen (toim.) *Naiset, miehet ja talous*. (119–137). Helsinki: Gaudeamus.
- World Economic Forum. (2013). Viitattu: 11.2.2018 *The Global Gender Gap Report*. Saatavilla: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2013.pdf
- Ylitapio-Mäntylä, O. (2009). *Lastentarhanopettajien jaettuina muisteluina sukupuolesta ja vallasta arjen käytännöissä*. Acta Universitatis Lapponiensis 171. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Ylitapio-Mäntylä, O. (2012). Kasvatuksen sukupuolistavia käytäntöjä päiväkodissa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. (274–284). Jyväskylä: PS-Kustannus.

- Ylitapio-Mäntylä, O. (2012a). Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatuspedagogiikka. (toim.) *Villit ja kiltit*. (177–186). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Ylitapio-Mäntylä, O. (2012b). Sukupuolittuneet käytännöt varhaiskasvatuksessa. Teoksessa O. Ylitapio-Mäntylä (toim.) *Villit ja kiltit*. (15–30). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Ylitapio-Mäntylä, O. (2012c). (toim.) *Villit ja kiltit*. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Liite 1

Tervehdys!

Teen Pro gradu -tutkielmaani kuudesluokkalaisten tulevaisuuden suunnitelmista ja sukupuoliroolien näkymisestä niissä. Kiinnostukseni aiheeseen lähti halusta laajentaa lasten mahdollisuuksia itsensä toteuttamiseen ja haluamansa tulevaisuuden luomiseen ilman, että sukupuoliroolit toimivat siinä rajoittavina tekijöinä. Sukupuoliroolien vaikutuksen tietoinen havainnointi ja äänen antaminen lapsille voi johtaa kohti muutosta ja normien kyseenalaistamista. Tutkielman on tarkoitus valmistua kevään 2018 aikana.

Toivoisin, että voisin toteuttaa aineiston keruun koulussanne. Tarkoitukseni olisi kerätä aineisto kirjoitelmien muodossa yhden oppitunnin aikana kuudennen luokan oppilailta. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä huolehtien, ettei ketään lapsista voi tunnistaa valmiista tutkimuksesta. Aineistoa ei myöskään käytetä muihin tarkoituksiin. Tällä tutkimuslupa-anomuksella pyydänkin teidän lupanne aineiston keruuseen koulussanne näillä edellä mainituilla menetelmillä.

Ystävällisin terveisin,

Emmi Saunavaara

Luokanopettajaopiskelija

Oulun Yliopisto

Allekirjoituksellani annan luvan toteuttaa Pro gradu -tutkielmaan liittyvän aineiston keruun

Päivämäärä, Koulun rehtorin allekirjoitus ja nimen selvennys

Liite 2

Tervehdys!

Teen Pro gradu- tutkielmaani kuudesluokkalaisten tulevaisuuden suunnitelmista ja sukupuoliroolien näkymisestä niissä. Kiinnostukseni aiheeseen lähti halusta laajentaa lasten mahdollisuuksia itsensä toteuttamiseen ja haluamansa tulevaisuuden luomiseen ilman, että sukupuoliroolit toimivat siinä rajoittavina tekijöinä. Sukupuoliroolien vaikutuksen tietoinen havainnointi ja äänen antaminen lapsille voi johtaa kohti muutosta ja normien kyseenalaistamista. Tutkielman on tarkoitus valmistua kevään 2018 aikana.

Toivoisin, että voisin toteuttaa aineiston keruun sinun luokkasi oppilailta. Tarkoitukseni olisi kerätä aineisto kirjoitelmien muodossa yhden oppitunnin aikana. Tutkimukseen osallistuminen olisi jokaiselta täysin vapaaehtoista ja kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti huolehtien, ettei ketään lapsista voi tunnistaa valmiista tutkimuksesta. Aineistoa ei myöskään käytetä muihin tarkoituksiin.

Ystävällisin terveisin,

Emmi Saunavaara

Luokanopettajaopiskelija

Oulun Yliopisto

Allekirjoituksellani annan luvan toteuttaa Pro gradu- tutkielmaan liittyvän aineiston keruun

Päivämäärä, luokanopettajan allekirjoitus ja nimen selvennys

Liite 3

Tervehdys oppilaiden vanhemmille ja huoltajille!

Olen opintojeni loppuvaiheessa oleva luokanopettajaopiskelija Oulun yliopistosta ja tarkoituksenani on toukokuun aikana kerätä aineisto pro gradu -tutkielmaani varten. Pyrin selvittämään tutkimuksessani, millaisia tulevaisuuden suunnitelmia kuudesluokkalaisilla on ja näkyvätkö sukupuoliroolit niissä joillakin tavoin. Kiinnostukseni aiheeseen lähti halusta laajentaa lasten mahdollisuuksia itsensä toteuttamiseen ja haluamansa tulevaisuuden luomiseen ilman, että sukupuoliroolit toimivat siinä rajoittavina tekijöinä. Sukupuoliroolien vaikutuksen tietoinen havainnointi ja äänen antaminen lapsille voi johtaa kohti muutosta ja normien kyseenalaistamista.

Aineiston keruu toteutetaan normaalin kouluajan puitteissa yhden oppitunnin aikana. Lapsellenne ei siis kerry tutkimukseen osallistuessaan ylimääräistä koulutyötä. Kerään vastaukset kirjoitelman muodossa. Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä huolehtien, ettei ketään lapsista voi tunnistaa valmiista tutkimuksesta. Aineistoa ei myöskään käytetä muihin tarkoituksiin. Tällä tutkimuslupa-anomuksella pyydän teidän lupaanne tutkimuksen toteuttamiseen. Toivon, että täytätte tämän lomakkeen ja palautatte sen lapsenne mukana luokanopettajalle mahdollisimman pian. Kiitän avustanne!

Jos heräsi kysymyksiä tutkimukseen liittyen, minuun voi ottaa yhteyttä.

Terveisin,

Emmi Saunavaara

Luokanopettajaopiskelija

Oulun yliopisto

emmi.saunavaara@student oulu.fi

Lapsen nimi: _____ Luokka: _____

Lapseni ___ saa osallistua yllä mainittuun tutkimukseen

___ ei saa osallistua yllä mainittuun tutkimukseen

Huoltajan allekirjoitus: _____

Liite 4

Olen:

[] tyttö

[] poika

Kirjoita kirjoitelma siitä,

Millaista ajattelet elämäsi olevan, kun olet aikuinen?

Voit käyttää alla olevia kysymyksiä kirjoitelman apuna:

1. Millaisessa työssä olet?

2. Onko sinulla perhe?

-Minkä ikäisenä haluaisit perustaa perheen?

-Ketä perheeseesi kuuluu?

-Millaista on perheesi arki? (Miten esimerkiksi kotityöt jakautuvat perheenjäsenten kesken?)

3. Minkälaisia harrastuksia sinulla on?

4. Kerro tyypillisestä päivästäsi aikuisena.